

# KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 2 1967





## **Nuoriso- talletukset Yhdyspankkiin**

Mikäli olette 15—29-vuotias ja talletatte vähintään 25 mk kuukaudessa kalenterivuoden 8 kuukauden aikana, pääsette mukaan huomattavien säästöpalkintojen arvontaan. Kysykääpä lisätietoja konttoristamme.

Teidän kannattaa nyt tallettaa järkevästi — Yhdyspankkiin, sillä sieltä Te saatte tarvitessanne vaikkapa opintolainaa. Yhdyspankin asiakkaana voitte luottaa tulevaisuuteen.

### **YHDYSPANKKI**

meidän pankki



luottamuspankki



# **VERI**

**- ELÄVÄ LÄÄKEAINE  
LUOVUTA VERTA  
PELASTA IHMISHENKI**



**SUOMEN  
PUNAISEN RISTIN  
VERIPALVELU**

JULKAISIJA ja KUSTANTAJA: Sotamuisto-yhdistys r.y.  
 TOIMITUSNEUVOSTO: Puheenjohtaja K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp; S. Sundman, kontra-amiraali evp.  
 G. Magnusson, eversti evp; V. Nihtilä, eversti evp.  
 PÄÄTOIMITTAJA: K. L. Oesch, kenraaliluutnantti evp.  
 TOIMITUS: Helsinki, 26, Töölönkatu 35 B puh. 44 62 42.  
 Toimitussihteeri E. Kuussaari, eversti evp.  
 Taloudenhoitaja R. Kalervo, everstiluutnantti evp.  
 TILAUSKONTTORI: Erottajankatu 11 puh. 19 237. Postisiirtotili 94 941.

## MÄNTYVAARAN TAISTELU 20.12.1939

Sotatoimintaa Sallan suunnalla



### A. O. VÄÄNÄNEN

TALVISODASSAMME oli venäläisten eräänä tärkeimpänä tavoitteena Petsamon ja Sallan hyökkäys-suunnilla Rovaniemi, josta etenemisen piti jatkua Ruotsin rajalle ja siellä katkaista maayhteytemme länteen.

Petsamon maantien suunnassa hyökkäsi yksi vihollisdivisioona ja Alakurtti—Salla—Kemijärvi tietä kaksi divisioonaa. Nämä molemmat tiesuunnat yhtyivät Vikajärvellä, Rovaniemeltä 25 km pohjoiseen.

Sodan alkuvaiheessa voitiin Sallan rintamalla vihollista vastaan asettaa vain heikosti aseistettu ja varustettu Sallan pataljoona (Er.P 17). Pataljoona oli koostunut Sallan, Kemijärven, Pelkosenniemen ja Saukosken kunnista, erämaatuulten karaisemista miehistä. Kun pataljoona oli käynyt valtakunnan itärajalta Joutsijärvelle (145 km) saakka yhteensä 17 päivän aikana 14 sitkeää viivytystaistelua, luvattiin perin pohjin väsyneelle pataljoonalle muutaman päivän le-

pohetki. Jo ennen Joutsijärveä, johon vihollisen hyökkäys 16.12. lopullisesti pysäytettiin. Sallan pataljoonan avuksi oli lähetetty kapteenien Ahoniuksen ja Hännisen pataljoonat sekä Joutsijärvelle vielä Granbergin pataljoona, jotka kaikki kuuluivat majuri Roinisen komentamaan Os.Roiniseen.

Luovutettuaan Joutsijärven puolustusasemien keskilohkon rintamavastuun kapteeni Granbergin pataljoonalle Sallan pataljoona (komentajana kapteeni A. O. Väänänen) sai luvan 20.12. siirtyä ansaittuun lepoon Mäntyvaaran maastoon, jonne Joutsijärveltä oli matkaa lähes 7 kilometriä. Pataljoonan raskaat aseet, konekiväärit ja kranaatinheittimet piti toistaiseksi jättää Joutsijärven puolustajien käyttöön. Pataljoona saapui marssien sille käsketylle majoitusalueelle kello 11.30. Perillä ryhtyivät komppaniat viipymättä pysyttämään teltoja ja laittamaan majoitusalueitaan kuntoon.



Mäntyvaaran taistelusta taiteilija A. Hamaran tekemä taulu, jonka Er.P 17 lahjoitti komentajalleen

Jo edellisenä iltana olivat kapteeni Hännisen pataljoonasta lähetetyt partiot tavanneet Joutsijärven pohjoispäästä runsaat 6 km länsiluoteeseen useita vahvoja tossupolkujia, jotka olivat suuntautuneet etelää kohti. Kun tästä saatiin tieto, lähetettiin Sallan pataljoonasta heti kello 12,45 rajakersantti A. Vanhasen johtama partio, tehtävänä selvittää etenevän vihollisen vahvuus ja mihin suuntaan tossupolut johtivat. Partion tavoitteeksi määrättiin Outovaara (Mäntyvaarasta n. 6 km pohjoiseen), ellei sitä ennen oltu vihollista tavattu.

Työkomppanian miehet, jotka oli komennettu Joutsijärven takamaastoon rakentamaan uusia puolustusasemia, olivat myös 20.12 kello 13,50 ilmoittaneet nähneensä runsaasti outoja miehiä liikuskelevan Mäntyvaaran laella. Tämän johdosta majuri Roininen antoi kello 14 Sallan pataljoonan komentajalle suullisen käskyn puhdistaa Mäntyvaara mahdollisista vihollisista.

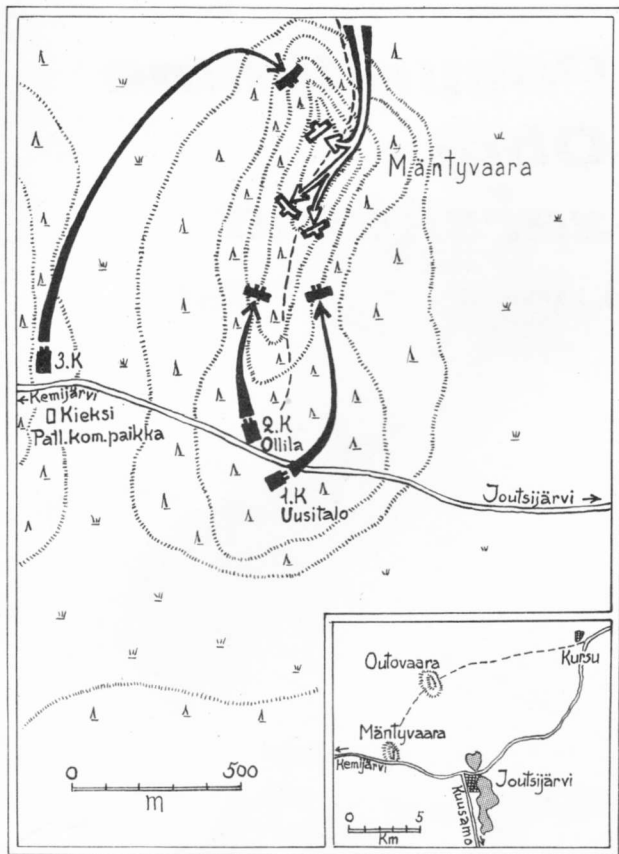
Lyhyen tilanteenarvostelun jälkeen kapteeni Väinänen päätti keskeyttää majoitusalueiden kunnostamistyöt ja selvittää mahdollisimman pian Mäntyvaaran tilanne, jotta miehet lopultakin pääsisivät nauttimaan niille luvattua levostaan. Tässä tarkoituksessa hän antoi seuraavan suullisen käskyn: "1. ja 2. komppania, 2. komppania vasemmalla johtokomppaniana, etenevät suunnassa 60—00, tavoitteena Mäntyvaaran korkein kohta, tehtävänä tuhota Mäntyvaaralle mahdollisesti pesiytynyt vihollisosasto. 3. komppania etenee suunnassa 05—00 Mikonvaaran etelälaitaan (majoitusalueeltaan n. 1 km pohjoiseen), jossa valmiina käskyn saatuaan hyökkäämään Mäntyvaaran laelle sen pohjoisrinteen kautta. A.Jp. ja J.Sp. ovat Kieksin talossa, jossa on myös pataljoonan komentopaikka. Hyökkäys aloitettava kello 14,20".

Kun 2. komppania (päällikkönä luutnantti V. Kii-

veri) oli majoitusalueeltaan edennyt vajaat 300 metriä, se sai yllättäen vastaansa kiivaan konekivääri- ja kivääritulen. Lisäksi alkoivat vihollisen krh:t ankarasti tulittaa majoitusalueita sekä vaaran alla mutkittelevaa Joutsijärven—Kemijärven maantietä. Vihollisen keskitetyn tulen pakottamana komppanian hyökkäys pysähtyi vaaran etelärinteen puoliväliin. Myös 1. komppanian (päällikkönä vänrikki E. Urponen) hyökkäys juuttui suunnilleen samalle korkeudelle kuin johtokomppaniakin.

Todettuaan tämän vaikean tilanteen pataljoonan komentaja antoi taistelulähetilleen, alikersantti H. Liljalle (nyk. kirjailija Heikki Lounaja) tehtäväksi viedä 3. komppanian päälliköille (päällikkönä vänrikki O. Lautela) seuraavan käskyn: "Komppanian aloitettava heti hyökkäys Mäntyvaaran pohjoisrinteen kautta vihollisen selustaan ja katkaistava samalla vihollisen perääntymistä." Ankarasta luotisateesta huolimatta Lilja vei käskyn perille. Pataljoonan lähettiupseeri, luutnantti M. Sarvi välitti saman käskyn tiedoksi 1. ja 2. komppanian päälliköille.

Käskyn saatuaan 3. komppania aloitti välittömästi etenemisen Mäntyvaaran pohjoisrintettä kohti. Päästyään vihollisen huomaamatta aina vaaran alarinteelle saakka komppania sai yhtäkkiä vastaansa ankaran tuliryöpyn, jolloin sen hyökkäys hetkeksi pysähtyi. Mottiin joutumisen pelosta vihollinen alkoi vaaran eteläpäästä siirtää miehiä ja konetuliaseita vaaran pohjoispäähän. Nämä vihollisen toimenpiteet helpottivat vaaran etelärinteellä hyökkäävien komppanioiden tilannetta, jotta ne taas pääsivät jatkamaan keskeytynyttä hyökkäystä. Mutta vaaran pohjoisrinteellä taistelevan 3. komppanian tilanne alkoi tämän jälkeen muodostua entistä vaikeammaksi, sillä vihollinen jatkuvasti siirsi sinne miehiä ja konetuliaseita.



**Mäntyvaaran taistelu**  
20.12.1939

Mäntyvaaran taistelua käyneen Er.P 17:n komentaja, majuri A. O. Väänänen



Hyökkävän komppanian tilannetta vaikeutti vielä se, että komppanian pidetty päällikkö, vänrikki Lautela kaatui. Myöskin seuraavina komppanian päällikköinä vuorollaan rohkeasti toimineet vänrikit T. Junttila ja N. Kytömäki kaatuivat hyökkäyksen kestäessä. Tämän jälkeen komppania joutui hetken aikaa taistelemaan ilman yhtään upseeria ja ilman komppanian päällikköä. Kun pataljoonan komentaja sai näistä surullisista tappioista tiedon, hän määräsi lähettiupseerinsa, luutnantti Sarven 3. komppanian väliaikaiseksi päälliköksi.

Kello 17,30 paikkeilla alkoi iltapimeä levitellä verhojaan taistelumaaston ylle. Tällöin pataljoonan komentaja kielsi ammunnan käsituliaseilla, jotta ei vahingoitettaisi omia miehiä, sillä viholliset oli tällöin saatu puristetuksi vajaan hehtaarin suuruiseen mottiin vaaran laella. Käyttöön otettiin nyt käsikranaatit, pistimet ja Lapin leukut, joilla tilanne lopullisesti selvitettiin. Vihollinen onnistuttiinkin tuhoamaan viimeiseen mieheen. Tätä taistelua Lapissa kansan keskuudessa kutsutaankin Lapin suurimmaksi ”puukkotappeluksi”, jossa vieläpä viranomaiset itsekin olivat mukana.

Taistelu Mäntyvaaran laella oli kello 18,15 mennessä tauonnut. Ainoastaan lääkintämiehet ja sairaankantajat jatkoivat sähkölamppujensa valossa ihmisystävällistä toimintaansa. Samoin olivat yhä liikkeellä partiot, jotka oli lähetetty kiertämään taistelumaastoa ja etsimään mahdollisia vihollisen karkulaisia, niitä kuitenkin enää tapaamatta.

Samaan aikaan kun Mäntyvaaralla taistelu kiihkeimmillään raivosi, vihollinen yritti myös Joutsijärvellä sisäänmurtoa siinä kuitenkin onnistumatta. Puolustus Joutsijärvellä kesti jatkuvasti.

Kaatuneen vihollispataljoonan komentajan kartta-

laukusta löydetyn kartan ja kirjallisen käskyn mukaisesti vihollispataljoonan tuli katkaista meikäläisten huoltotie Joutsijärven—Kemijärven välillä, varmistaa Kemijärven suunta ja valmistautua jatkamaan etenemistä kohti Joutsijärveä. Rykmentin kaksi pataljoonaa, jotka olivat lähtöasemissa Outovaaran maastossa, olivat valmiita jatkamaan Kemijärven suuntaan, sen jälkeen kun huoltotie olisi saatu katkaistua. Nämä tiedot vahvisti myös vihollissotilas, joka haavoittuneena joutui meikäläisten vangiksi.

Ehkäpä juuri Mäntyvaaralla tuhotun pataljoonan kohtalo vaikutti siihen, että vihollinen luopui edellä mainitusta suunnitelmastaan ja veti lähtöasemissa olleet pataljoonansa takaisin majoitusalueelleen Kursun kylään.

Käydyssä taistelussa kaatui n. 600 vihollista. Vangiksi antautui ainoastaan yksi vihollismies ja hänkin haavoittuneena. Sotasaaliiksemme joutui vihollispataljoonan aseistus.

Mutta raskaat olivat myös oman pataljoonan tappiot. Taistelussa kaatui 4 upseeria, 4 aliupseeria ja 12 sotamiestä sekä haavoittui kaikkiaan 29 upseeria, aliupseeria ja sotamiestä.

Mäntyvaaran taistelua pidetään Sallan rintaman ratkaisutaisteluna. Voitto Mäntyvaaralla esti vihollisen tunkeutumasta Kemijärvelle, josta se olisi uhannut Rovaniemeä. Tämä oli myöskin Sallan pataljoonan miesten kunniakkain taistelu Talvisodassamme. Siinä he osoittivat erämiehen peräänantamatonta sitkeyttä ja esimerkillistä rohkeutta suorittaessaan annetun tehtävän loppuun saakka.

Mainittakoon, että taistelupaikalle pystyttivät Kemijärven Reserviupseerikerho ja Reservialiupseeriyhdistys 3.7.60 taistelumuistomerkin.

OLI pimeä ja kylmä helmikuun 9. p:n ilta 1943. Pakkanen lähenteli pariakymmentä astetta joten edesämme oleva lento ei varmasti tulisi olemaan miellyttävempiä paksuista turkeista ja koneen lämmityslaitteista huolimatta.

Koneen päällikkö, tähytäjänä toimiva luutnantti Kalliokoski ja ohjaaja, väepeli "Eikka" Holmgren tutkivat vielä viimeistä kertaa karttojaan ja lentosuunnitelmaa parakin katosta riippuvan varjostimetoman sähkölampun räikeässä valossa. Alikersantti Paavo Laiti, joka oli määrätty "maha-ampujaksi" sekä allekirjoittanut puristimme taas mustuneesta pannusta viimeisiä kahvitilkkasia.

Kello oli 22.30, kun aloimme vetää turkkeja niskaamme, mutta sitä ennen olimme kukin käyneet "nurkan takana", niin ettei meidän tarvitsisi kenenkään henkilökohtaisen tarpeen vuoksi tehdä pakkolaskua talviseen korpeen, kuten Eikka sen puki sanoiksi.

Laskuvarjoja kantaen työnnyimme sitten Äänislinnan lentokentän pimeyteen, jossa ainoana elonmerkkinä oli lämmityskäynnissä olevan koneemme moottorien surina ja valopilkkuna pakoputkien tulenlieskat.

Starttasimme kello 22.55 ja 500 metriin päästyämme otimme kurssin koilliseen. DN-57 (Dornier) teki taivalta tasaisesti jyristen. Pommikuilussa riippui 20 kpl 50 kilon miinapommeja, joilla meidän tarkoituksemme oli aiheuttaa sievää jälkeä Obozerskajan rata-  
pihalle ja saattaa vihollisen piirustukset sekaisin ainakin vähäksi aikaa.

Obozerskaja, joka sijaitsee noin 150 km Arkangelista etelään, on tärkeä risteyspaikka, sillä siellä yhtyvät Arkangelista ja Murmanskista tulevat rautatiet, joita venäläiset käyttivät kuljettaessaan liittoutuneilta Jäämeren kautta saamaansa sotamateriaalia sisämaahan ja edelleen eri rintamille.

Matkaa Äänislinnasta kohteeseemme oli viidettä-sataa kilometriä, joten aikaa riitti ja sitä kukin tappoi omalla tavallaan. Luutnanttimme syventyi karttoihin ja maastomerkkeihin, sillä tarkkana oli oltava, jos mieli pysyä reitillä. Tähtien kelmeässä valossa erottautuivat lumen peittämät järvet, suot ja aukeat pellot harhaanjohtavan samanlaisina, valkeina läiskinä tummien metsien keskeltä. Eikka hyräili jotakin hilpeätä viisua seuraillen samalla monilukuisten mittareittensa osoittimia ja Laidin Paavo taas puuhaili konekivääriensä parissa kokeillen erilaisia tähtäyskulmia. — Radio oli hiljaa, mutta tiesin saavani vastauksen muutamassa sekunnissa, mikäli haluaisin yhteyttä Äänislinnaan. Turhat jutut oli kuitenkin ankarasti kielletty, joten tyydyin vain tupakoimaan ja pitämään silmällä ilmatilaa ylhäällä, takana sekä sivuilla.

— Nyt ne pirkuleet ampuvat, räkäisi Paavo yhtäkkiä ja samassa minäkin näin jakopyrstömme takaa nousevat valojuovaluotien sarjat. Siellä joku naapuri soitteli urkupyssyllä päämme menoksi, mutta Eikka oli jo painanut koneen nokan alas ja hetkessä olimme pinnassa sekä suojaavan kukkulan takana.

— Kattos peeveleitä, kun ovat keskelle erämaatakin rakentaneet it-  
asemia, tuumi Eikka hinatessaan DN-57:ää taas 500 metriin. — Kyllä ne nyt osaavat lämmittää meille tuliaiset, joten pitäkäähän pojat silmänne auki! — Tämä kehotus oli kylläkin tarpeeton, sillä äskeinen yllättävä ammunta seudulla, jonka piti olla asumatonta, oli saanut jokaisen hiukan noin

# Pommitimme Obo- zerskajaa

O. KARVINEN

niinkuin varpailleen. Mitä olisikaan sitten odotettavissa sellaisessa paikassa kuin Obozerskaja, kun urkupyssyjä riitti kerran autioille saloillekin!

Seuraavan puolentunnin aikana oli koneessa hiljaista, lukuunottamatta muutamia luutnantti Kalliokosken ohjaajalle antamia suunnankorjauslukemia.

Arvasin, että lähestyimme nyt kohdetta ja kohta kuuluikin Kalliokosken ääni:

— Eikka, ota vähän oikealle, että pääsemme rautatielle, seuraamme sitä viitisen minuuttia ja sitten meidän pitäisikin olla perillä — ja pojat siellä takana, pitäkäähän tussarinne valmiina pippuroimaan rata-  
pihaa!

Viimeiset minuutit ottivat hieman hermoille, sillä 500 metriä ei ole mikään ihannekorkeus pommituskoneelle, mutta kylläkin kevyelle it:lle. Sitten hermoilu loppui. Ratapiha oli suoraan edessämme ja allamme. Kalliokoski oli jo aikaisemmin nappia painamalla avannut pommikuilujen luukut ja nyt hän toisella namiskalla lähetti asemalla ja ratapihalla olevien pitkien vaunujonojen keskelle kymmenen pahansuisista pommia, jotka räjähtelivät puolen sekunnin väliajoin ja noin 50 metrin päässä toisistaan.

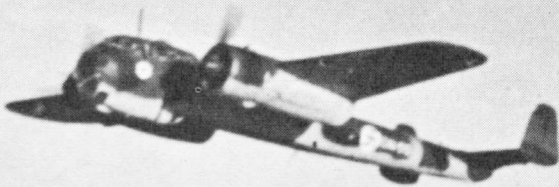
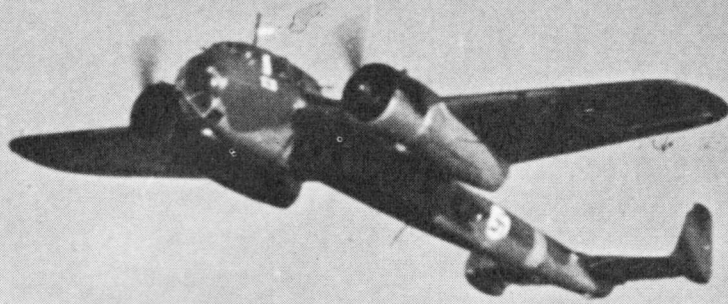
Olin jo radalle tultaessa kääntänyt istuimeni siten, että voim käyttää sivukonekivääreitä. Takapyssyillä ei voinut ampua maahan kuin jyrkässä nousussa.

Tähytäjäkin oli pommit laukaistuaan tarttunut nokkakivääriin ja niin me sitten kolmissin koetimme saada aikaan paljon pahaa.

Lennettyämme alueen yli teki Eikka hienon kaaron ja palattuamme jäljillemme uusimme äskeisen operaation. Toinen, kymmenen miinapaukun sarja ujelsi kohteeseen ja sitä säestivät äkäiset konekivää-

Suomalaisia Dornier-pommituskoneita matkalla kaukomaaleihin

J.A. Kuvva





Dornier-pommituskone valmistautuu kaukoretkelle helmikuussa 1943

S.A.-kuva

rimme. Sitten kaikki oli ohi. Ei kuulunut muuta kuin moottorien vaimeata surinaa sekä Paavo-pojan vihaista noitumista. Alakivääriin oli näes tullut syöttövika ja nyt hän ei saanut edes lipasta irti. Sitten kuului Eikan tasainen ääni kuulokkeissa:

— Sitä minä vain ihmettelen, miksi pirussa ne eivät tuollaiseen paikkaan ole hommanneet liiteitä!

— Oliko Sinulla sitten ikävä niitä? murahti Kallio-koski hiukan ärtyneesti. Kiitä Luojaa, että saat vielä tämän kerran viedä eukollesi ehjän nahan! Huomasitteko pojat muuten, kuinka komeasti vaunut lensivät, ihan kuin tulitikkurasiat, jatkoi hän sitten jo lauhkeammin. Ja näkyihän siellä jo tulipalon alkujakin, joten melkoinen siistiminen on naapurin pojilla edessään.

Koko paluulento sujui aivan nuottien mukaan yleisen hilpeyden vallitessa.

Ilmoitin muutamalla sovitulla merkillä tuloaikamme Äänislinnan kentälle, jossa laskeutumisvalot sytytettiin siksi lyhyeksi hetkeksi, minkä me tarvitsimme.

Kello oli 2.30 pyörien ottaessa kenttään. Lento oli kestänyt 3 t. 35 min. Sekä kone että sen miehistö olivat mitä parhaimmessa kunnossa.

Tämän lennon tarina ei kuitenkaan lopu vielä tähän, sillä välillisesti tuo reissu vaati meiltä raskaan

uhrin. Tuo uhri oli iloinen konekivääriampujamme Paavo Laiti. Hän oli varhain aamulla lähtenyt koneelle ja irroittanut siellä konekivääriin, johon oli tullut häiriö ja vienyt sen läheiseen pahvitelttaan. Koneen kimpussa hääräilevä apumekaanikko oli kuuluteltasta ensin muutamia jysähdyksiä ja sitten laukauksen. Riennettyään paikalle hän tapasi Laidin maakaamasta verissään teltan lattialla rinta luodin lävistämänä. Kuolema oli ollut silmänräpäyksellinen.

Oli ilmeistä, että Paavo oli yrittänyt saada kiinnijuuttunutta patruunaa irtoamaan lyömällä kevyen konekivääriin perää teltan lattiaan pitäen aseensa piipusta kiinni, mutta tällöin iskuri oli päässyt lyömään nalliin tuhoisin seurauksin.

Paavo Laidin läheisenä ystävänä ja lentolaivue 46:n edustajana olin saattamassa häntä viimeisellä matkallaan Jokelassa. Siellä surun murtama äiti toisteli toistamistaan: "Paavo oli hyvä poika, miksi hänet otettiin meiltä pois?"

Niin, miksi? Siinä lentuetoveriini haudan partaalla tuli mieleeni vanha kehoitus: "Kulkija, ken lienetkin, pysähdy ajattelemaan, että Sinunkin vuorosi kerran tulee!"



VILHO MANNINEN

# Rajamies — Sotavankina

## 6. OSA

### PITKÄPARTAINEN VANKI KERTOO KOKEMUKSISTAAN

GPU:n kuulustelujen käytyä harvemmiksi Kale mietti jälleen vankiparakkinsa yksinäisyydessä kohtalooaan. Mutta joulukuun 13. aamuna tapahtui mieluinen yllätys. Punasotilaat näkyivät kuljettavan vankivajaan pitkäpartaista, suomalaista sotilasta. Kale tunsi miehen kersantti Lauri Kuituksi Rajajoelta. Hän lausui tervehtiessään liikuttuneena Lauria:

— Tässä sitä on ihmettä kerrakseen, kun saamme vielä tavata toisemme. — Laurilla oli vielä yllään Suomen armeijan asepuku, joten hänen ei tarvinnut hävetä vaatteitaan.

Tuokion hiljaisuuden jälkeen he alkoivat tarinoida. Onneksi vankivajan ovella oleva vartiosotilas oli tällä kertaa ukrainalainen. Miehet keskustelivat kohtalokkaaksi muodostuneen aamun rajatapahtumista. Lauri Kuittu aloitti:

— Hätösen piti tulla kello seitsemäksi aamulla siltavartiolle suorittamaan vaihtoa, mutta häntä ei kuulunut. Hätönenhän oli majoitettuna eri paikkaan kuin minä. Kun sinä menit soittamaan kenttäpuhelimesta, niin Perasto ja Hämäläinen lähtivät hetkeä myöhemmin majapaikkaansa Rajajoen asemelle. Juotuaani ensin aamuteen lähdin itse siltavartiolle, koska ei ollut muutakaan tekemistä kotona. Ennätin sinne jo ennen seitsemää aamulla.

— Sinä aikana, kun olit lähtenyt havaintojasi soittamaan, puna-armeijalaisia oli kokoontunut rajalle ja yksi punaupseeri oli tullut keskelle Rajajoen sillaa ja katsunut kelloaan. Sotilailta oli kiväärin ampumavalmiina, kun upseeri alkoi rykiä ja vilkuilla useamin kelloaan. Se oli kuin vihje minulle, että vielä on muutama sekunti: lähde nyt ennenkuin paukkuu! Arvasin, että lähtö tästä tulee, kukaties vaikka hengen lähtö, ellen heti laputa. Samalla näin, että punaupseeri sanoi sotilaille jotakin. Puna-armeijalaiset nostivat kivääreitä ja ampuivat ilmaan muutamia laukauksia, ja silloin lähdin juoksuun. — Maaottelu Suomen ja Neuvostoliiton välillä oli siten alkanut, ja minulle, eräälle maaottelusotilaalle, oli annettu tilaisuus siirtyä puolustusasemaan Rajajoen sillan luota omalle puolelle. Perästä ja Hämäläinen olivat saaneet vähän enemmän etumatkaa, vaikka hekään eivät vielä olleet ehtineet kuin pienen matkan päähän sillasta. Ennen kuin alkoi kova tulitus Suomeen päin, ehdin juosta rautatien suunnassa olevaan viemäri-ojaan, ja ryömin sitä pitkin kovan tulituksen aikana pois päin Rajajoen asemaa kohden. En enää tavanut omia sotilaita, jotka varmaan olivat vetäytymässä rannikkolohkoa myöten Kuokkalaan ja edelleen Terijoelle. Pujahdin Rajajoen aseman kohdalla viemäri-

ojasta metsään arvelen, että sen suojassa voisin vielä päästä omien joukkojeni luokse Terijoelle. Mutta saakeli sentään, nuo paholaiset olivatkin jo tekemässä tietä metsän poikki. Näin vihollispartioita, joilla oli apunaan miehiä ja naisia. Vartijoilla oli mukanaan myös koiria. Heillä näkyi olevan aikomuksena tehdä tie Myllykylästä suoraan rautatielle ja siitä Suomenlahden rantaan.

Oli jo valoisa päivä, ja metsä oli harvaa, joten oli turha yrittää ohittaa vihollisia ilman konepistoolia. Katsoin parhaaksi paeta vihollisketjun läheisyydestä ja kontata lähellä olevan heinäladon alle. Jäin odottamaan parempaa tilaisuutta. Tarkoitukseni oli iltapimeällä yrittää omien luokse. Pelkäsin kuitenkin kovasti, että partiot tulisivat tutkimaan latoa. Pimeän tultua minulla oli lisäksi huima nälkä, ja aioin lähteä kotiin syömään sekä ottamaan evästä taskuihini.

Niin jatkoin kohti Rajajoen asemaa. Kun samalla muistin, että trotyylimmiina ei ollutkaan vielä räjähtänyt, aloin miettiä ehtisinkö ohimennessä laukaista sen ennen syömistäni. Päästyäni paikalle ja hetken laukaisulaitetta etsittyäni jokin valonheittäjä iski aivan kuin salama vasten kasvojeni ja kuulin sanat: „Stoi! Ruki ver!”

Sillä hetkellä romahtivat haaveet syömisestä ja miinan räjäyttämistä sekä omien joukkojen luokse pääsemisestä. Minut kuljetettiin illan hämärässä Rajajoen sillan kautta itäänpäin. Menimme Valkeasaaren asemalle. Kun ratapihan poikki kulki autoja, minut pakotettiin nousemaan eräeseen niistä ja tuotiin tänne Siestarjoelle. Matka jatkui vankilataloon. Arvelin toisenkin suomalaisen vangin olevan täällä, kun näin kuulustelijoilla suojeluskuntamerkin ja uskoinkin, että se olet juuri sinä. — Meitä ei oltu näytelty toisillemme, ennen kuin suojeluskuntamerkki paljasti toisuuden.

— Kuulustelussa kysyttiin henkilötietojeni lisäksi myös vähemmän miellyttäviä asioita. Ensimmäisenä tuotiin nenäni eteen SOK:n lipeäkivipurkki ja minua syytettiin Rajajoen asemaravintolan ruokien myrkyttämisestä. Vastasin että Suomessa pestään pyykkiä selaisella aineella.

— No missä tätä myrkyä valmistetaan ja myydään?

— Ka, sitä myyvät kollektiivikaupat ja kollektiiviteollisuus valmistaa. — Joku kuulustelijoista ehätti tällöin sanomaan, että sehän on hyvä mies, kun puhuu kollektiiviasioista. Sitten sanottiin, että purkki löydettiin asuntomme ruokakellarista ja sen lisäksi paljon muuta säilyketavaraa, marjahilloja yms. joten siellä on eletty sikamaisen porvarillisesti. Vastasin, että Suomessa on maalaistaloissa ja huviloissa omia puutarhoja, joista saa hedelmiä ja marjoja. Syksyisin tehdään hilloja ja säilykeruokia pitkän talven varalle. Tästä venäläisillä ei ilmeisesti ollut mitään aavistusta.

Välillä alkoivat politrukit ja tulkkina oleva akka riidellä. Akka kysyi, montako kuularuiskua oli rajalla osastollamme, johon vastasin, että oli muutamia konekivääreitä. Koska kuulustelijat eivät tunteneet sen nimisiä aseita, he rupesivat sanaharkkaan keskenään tulkin väittäessä aseiden olevan kuularuiskuja. Hän ei ymmärtänyt konepistoolista sen enempeä kuin konetuliaseistakaan.

Kuulustelijat sanoivat tappaneensa jonkun rillisilmä Paloheimon Kirsselästä. He tarkoittivat tällä kapteeni Paloheimoa, joka oli aikaisemmin ollut rajapalveluksessa paikkakunnalla. Samalla he syyttivät minua siitä,



että olin muka partisaanina ampunut muutamia venäläisiä ennen vangiksi joutumistani. Siitä johtuen he hyvitykseksi vaativat tietoja joistakin armeijan aseista tai salaisuuksista ja uhkasivat kuolemalla, jos vaikenisin. Mietittyäni asiaa vastasin hetken kuluttua: „Suomalaisilla sotalaivoilla on sellaiset teräsammukset, joilla katkeaa vihollisuus ensi kerralla yhdellä ainoalla ammuksella keskeltä kahtia. Sitten suomalaisilla on kumibunkkereita, joita vihollistykistö saa tulittaa päiväkausia voimatta sellaista musertaa, mutta ne ovat taktillisista ja operatiivisista syistä kauempana etulinjasta. Ehkä saataisiin kauankin taistella, ennen kuin he pääsisivät sellaiselle linjalle. Siihen mennessä on menetetty paljon miehiä ja materiaalia ja siitä eteenpäin tullaan menettämään vielä enemmän, koska silloin vasta on saavutettu nokialainen kumilinja. Kauempana olevista salaisuuksista en tiedä mitään.” Näistä salaisuuksista tulivat kuulustelijoille jauhot suuhun. He katselivat toisiaan totisin naamoin. Jos tuo on totta, he näyttivät arvelevan, niin mihin meidän armeijamme sitten joutuu ja miten tässä leikissä lopuksi käy, sillä sittenhän alkaa varmaan kova mies- ja materiaalihukka.

— Oli myös tiukattu tietoja nimeltä mainituista suomalaisista, jotka olivat asuneet Kannaksella ja oli-



S.A.-kuva

Rajajoen asema

vat olleet Venäjän salaisen palvelun asiamiehiä, kuten Koukku, Huuhtanen ja Laitinen. Näistä Hantti ja juoppo-Koukkuksi nimetty olivat työskennelleet Rajajoen aseman alueella hanttitöissä ja toiset kaksi olivat yhdessä tehneet hämäämistä hommiaan. He olivat ylittäneet useasti rajan, mutta olivat kai joutuneet kiinni. Nyt GPU:n taholta tiukattiin tietoja, missä Suomen vankilassa heitä pidetään. Tätä tietoa ei Laurilla ollut, eikä hän olisi sitä paljastanutkaan, vaikka olisi tietänytkin.

Lauri samoin kuin Hänninen niminen vankikin, olivat olleet kovilla, kun GPU oli kaikin keinoin yrittänyt saada heitä palvelukseensa Suomea vastaan.

Kalen kerrottua välillä omista vaiheistaan ja kokemuksistaan Lauri jatkoi: Levätessäni kuulustelujen välillä Siestarjoen vankileirissä korviini kantautui heikkoja koputusta viereisestä sellistä. Aikaa ei tietänyt, oliko yö tai päivä, kun ikkunat olivat tervatut himmeiksi, ja ilman kelloa ei osannut laskea aikaa pimeimpänä vuodenaikana. Koputuksen kuultuani kysyin suomeksi: — Mitä koputat? — Hämmästyin kovasti saatua vastauksen: — Olen Sortavalan maa-laiskunnasta. Tulin työnhakuun 1932. Olen istunut tässä kopissa jo vuoden ja kymmenen kuukautta. Olen myös kuullut eräältä punaupseerilta, että Suomi olisi

sodassa Neuvostoliiton kanssa. — Tällöin aloin lohduttaa vankia sanoen, että kyllä hän pois pääsee, kun sota loppuu. Erikoislaatuinen keskustelumme päättyi siihen, että sellinvartija tuli äkkiä ja alkoi huutaa: — Mitä te täällä keskustellette, koska se on ankarasti kielletty. — Olin hetkeä aikaisemmin kääntynyt laverilla kasvot seinään päin ja tekeytynyt nukkuvaksi. Nyt sanoin: — Älkää häiritkö minun nukkumistani. Selliin tuli sitten eräs punamajuri ja osa kuulustelijoista. Kun sinne oli tullut hiljaisuus, niin jonkin ajan kuluttua yritti joku heistä uskotella olevansa Karosen Augusti Rajajoelta ja koputti sellin seinään. Koska miehen ääni ei ollut Karosen kaltainen, ymmärsin, että peli oli vehkeilyä. Käsitin, että Karonen oli keskustelujen jälkeen viety sellistä muualle, enkä vastannut ensimmäisellä kerralla. Taas kuului koputus ja mies sanoi sellistä: — Onko Kuittu siellä, täällä on Karonen. — Vastasin, että jos olet Karonen, niin hyvä on, puhuminen on täällä kielletty. — Karosena esiintynyt mies oli joku kuulustelijoista ja siksi oli syytä pitää varansa.

Sellini seinässä oli Myllykylästä olevan kauppias Käävän rengin Nikolai Hyppösen nimi. Hän oli inkeriläinen ja oli kuulunut Suomen puolella suojeluskuntaan. Hän oli mennyt katsomaan Inkerissä olevaa

kotiaan, mutta matkallaan joutunut GPU:n vangiksi.

Näin myös sellin seinällä Muolaasta olevan Nikkasen nimen. Tämän perään piirsin myös oman nimeni.

Suojeluskunnan merkin historiaa ja nimeä olivat GPU:n miehet kovasti Laurilta kyselleet. Hän oli selittänyt Kalen saaneen merkin luullakseen urheilusta, koska merkin omistaja oli hiihtäjä.

Kale ymmärsi, että häntä pidettiin vähän hankalampana miehenä kuin Lauria, sillä Lauria oli kuulusteltu harvemmin kuin häntä. Keskustelujen tauotua myöhään yöllä vankilaparakissa Laurikin kallistui nukkumaan pöydälle Kalen viereen. He tunsivat nyt entistä enemmän Korkeimman varjelusta pahoisakin tilanteissa.

Kauan eivät siltavartiokaverukset saaneet olla kahden vankivajassa, sillä pian alkoi tulla lisää vankeja. Perjantaina 15. päivänä joulukuuta tuli joukko Suomenlahden merivartijoita mm. Laina, Mikkola, Haa-

pala, Penttilä ja Pohjola. He olivat 30.11. joutuneet punalaivaston sotalaivan ja lentokoneen ahdistamiksi Seiskarin vesillä, kun olivat vetäytymässä merivartioveneellä mantereelle. Ennen kuin sotalaiva oli saanut heidät kiinni, he olivat heittäneet aseensa mereen. Siitä lähtien alkoi vankien lukumäärä lisääntyä päivä päivältä. Suurin osa heistä oli jalkaväkisotilaita, joilla on aina suurempi vaara joutua vangiksi kuin erikoisajelajien miehillä. Vankien määrän lisääntyessä alkoi tulla tilanahtaus ja makuupöytäkin oli vietävä ulos. Päivisin oli aikaa kulutettava suuressa eteisessä. Toiset kävelivät, toiset istuivat permannolla. Yöt oli nukuttava seiniin tai kavereihin nojaten. Miehet eivät kuitenkaan olleet menettäneet toivoa kotimaahan pääsystä, vaikka heille huonosti oli käynytkin. Kaikki toivoivat sodan loppumista ja kunniallista rauhaa maiden välille.

Vartijat määräsivät Kuitun vankijoukon vanhimaksi, koska hän oli venäjän kielen taitoinen ja joukko tarvitsi järjestyksen pitäjää.



Edessä virtaa Rajajoki. Vasemmalla häämöttävät Valkeasaaren aseman rauniot

S.A.-kuva

# KOIVISTON KAHINOITA

OTTO KEKÄLÄINEN



Koiviston saariston Saarenpään linnakkeen raskas putki

S.A.-kuva

TALVISODAN lähestyessä jouduin YH:n aikana Koivistolle. Kuuluin niihin joukkoihin, jotka miehittivät Tiurin linnakkeen.

Kosketuksen sotatoimiin saimme 15 viholliskoneen vieraillessa linnakkeemme yllä. Tervehdimme laivuetta äkäisellä konekivääritulella, jolloin erään vesitason ponttoni putosi alas. Koneet häipyivät omalle maalleen hetkisen metelöityään.

Ympäristömme pysyi rauhallisena. Suoritimme varitiointi- ja tähystystehtäviä odotellessa, milloin "hulina" meidän kohdallamme alkaisi. Tiesimme joutuvamme lujille tilanteen kehittyessä. Taistelutahto oli luja, vaikka tiesimme vihollisen käyttävän hyväksien eristettyä asemaamme. Olin komennuksella Ollinpään tornissa, kun paljon puhuttu "Revolutsia revohka" alkoi 18.12. Havaitimme taistelulaiva „Oktjabrskaja Revolutsijan" noin 22—25 km päässä. Ilmoittaessamme havainnosta Ruantiin oltiin siellä jo tilanteen tasalla.

Siinä ryttäkässä jouduin ensimmäisen kerran tutustumaan kunnolliseen tykistökeskitykseen. Olin aikaisemmin kuvitellut millaista tykistökeskityksessä on ja miten tulisin käyttäytymään. Mutta konseptit menivät sekaisin jo alussa. Kranaatit tulivat korkeassa kaaressa. Ensimmäisen ryhmän vungunta kuului jo kaukaa. Luimistelin poterossa ja päätin suorittaa tähys-

tystehtäväni kaikesta huolimatta. Ensimmäiset jäätyneeseen maahan iskeneet kranaatit saivat minut vetäisemään pääni hartioitteni väliin. Tulitaistelu oli aivan järkyttävää. Tähystyskin unohtui vähäksi aikaa. Revolutsija ampui lopulta punaisen raketin. Se nähtävästi pyrki hinauksessa pois taistelutantereelta.

Tilanteen rauhoituttua huomasi olevani hengissä ja hyvissä voimissa. Koko keskityksen tuottamina tappioina oli kaksi koiraa. Korpraali Averin oli menettänyt maskottinsa ja eräs koditon koira oli päässyt autuaammille metsästysmaille. Tapaus valoi meihin uutta puhtia. Kehuimme topakasti: „Annettiinpa sille matopurkille siipen — tulkaahan uudelleen, niin näytämme!" Ja tulihan se.

Seuraavana päivänä ryhtyi taistelulaiva "Marat" hyökkäämään, mutta senkin linnakkeemme torjui. Laivaston hyökkäykset loppuivatkin siihen. Mutta niiden jatkona seurasi yhtämittaa ilmapommituksia sekä meren jäätyessä vihollisen kenttäjoukkojen hyökkäyksiä.

Vihollisen partiot alkoivat sorkata asemissamme. Niiden kanssa kähistiin vähän väliä. Saimme muutama vangin ja silloin meillä oli ensi kerran tilaisuus katsella vastapeluria naamasta naamaan. Niinä päivinä saimme naapurin rohkeudesta ainutlaatuisia näytelmiä. Väkivaltaista tiedustelua suorittavat vihollisosastot etenivät aukealla jäällä avojärjestyksessä kävellen kohti rantaa, jossa olimme puolustuksessa varustetuissa asemissa. Salassa pysymisen takia konetuliaseilla ampuminen oli ankarasti kielletty ilman todella pa-



kottavaa tarvetta, koska vihollisen ilmeisenä tarkoituksena oli puolustuksemme tutkiminen ja konetuliaseiden paljastaminen tykistölle.

Kiväärimiehemme suorittivat torjunnan. He aloittivat tulen jo 300 m päästä. Kun tähtääminen ja asettimen siirrot voitiin tehdä kaikessa rauhassa, tuli oli varsin tarkkaa.

Kaksi nilsiäläistä kaverusta panivat toimeen erikoisen ampumakilpailun. Maalina oli noin 200 m päässä jäällä ketjussa lähestyvä vihollisryhmä. Ensin ampui toinen laukauksen, jos se ei osunut, toinen kaveri ampui välittömästi samaa maalia. Näin he jatkoivat kunnes ryhmästä oli jäljellä kaksi miestä. Vasta silloin elossa olevien vihollisryhmän miesten hermot pettivät, ja he kääntyivät takaisin. Ampujamme panivat tupakaksi ja tuumailivat: "Olipa hyvähermoisia ukkoja".

Samalla tapahtumahetkellä oli jäällä näkyvissä useita muitakin vihollisryhmiä laajalla alueella. Ne kääntyivät takaisin vasta sitten, kun elossa olevia oli jäljellä vain noin 1/3 osa.

Eräs vihollispartio oli pureutunut rantakivikkoon. Naapurit piileskelivät kivien koloissa ja puhalsivat heti vihaisen sarjan, jos nostimme yhtään päätämme. Nopeasti vilahtaviin vihollisiin oli sen sijaan vaikea osua konepistoolilla tai kiväärillä, mutta joku nero hankki aseimimme kaksipiippuisia haulikoita, ja hämärästä huolimatta alkoi nyt osumia tulla. Kimmokehäulit näyttivät olevan kivien koloissa piileksiville vihollisille perin kiusallisia. Vaikka olikin tosi mielessä, asia sai humoristisiakin piirteitä "salaisen aseemme" ansiosta. Tilanne ratkesi vihollisen antautumiseen. Huomasimme jänispysyset erinomaisiksi aseiksi hämärässä lyhyeltä matkalta pieneen maaliin ammuttaessa.

Karjalan kannaksen yleistilanteen johdosta saimme 22.2.40 käskyn vetäytymiseen Koiviston saarilta viipurinlahdelle. Omalta kohdaltamme olisimme vielä pitäneet puoliamme, mutta lähtökin tuntui olevan

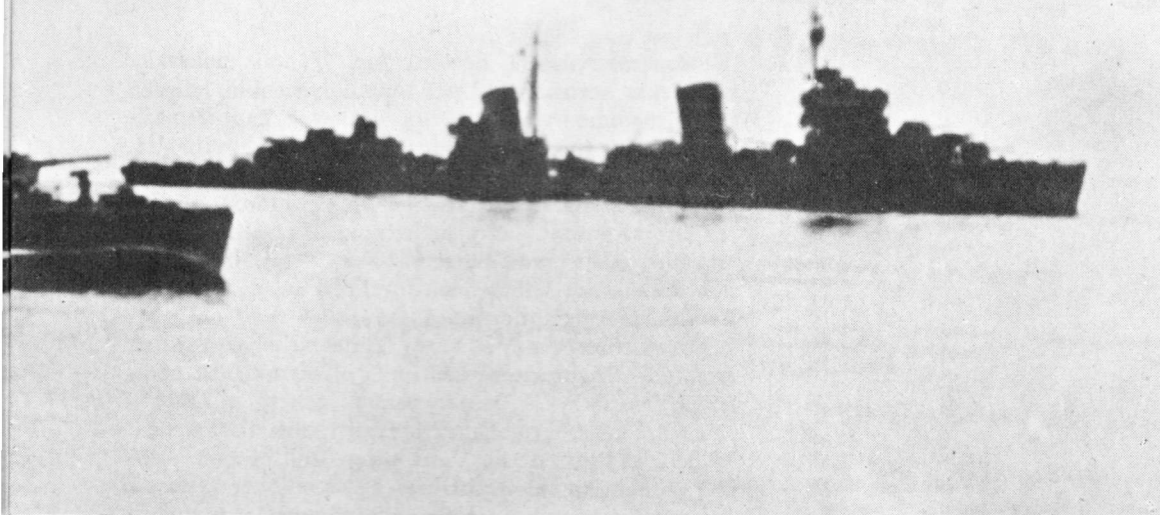
monelle mieleen, koska olimme jääneet Kannaksella eteenpäin työntyneen vihollisen sivustaan. Oma tykistöemme suojasi erinomaisesti vetäytymistämme.

Meren jälle päästyämme tilanne rupesi tuntumaan arveluttavalta. Vihollisen lentovoimat olivat ottaneet tilanteesta vaarin. Ne hätistelivät meitä armottomasti. Mieleemme valtasi orpo tunne. On eri asia otella vihollisen kanssa mies miestä vastaan metsässä, missä lyijy tekee tehtävänsä, kuin autiolla meren jäällä, jossa ei mahda mitään ilmasta tulevalle uhkalle. Pyrkieessämme eteenpäin jäällä, katkaisi tiemme railo. En tiedä vielä, oliko se omien pioneerien aikaansaama vai oliko siihen vihollistykistö syytä. Joka tapauksessa meidän täytyi tehdä tilapäisiltä päästäksemme jatkamaan vetäytymistä.

Railon ylityksen jälkeen ilmestyi jälle näkyviin joukko, jonka tarkoitukset eivät näyttäneet olevan ystävällisiä. Meidän osastomme alkoi "kaahuilla" pysyjään. Taistelu näytti väistämättömältä. Satuina olemaan lähinnä lähestyvää osastoa. Huutelun ja vilkuttamisen merkkejä saadakseni selville sen aiheet. Luikattuani sekaan muutamana savonmurteisen lauseen asia alkoi selvitä. Oma partio oli siellä liikkeellä.

Vetäytymisvaelluksemme päättyi Tuppuraan, jossa miehitimme linnakkeen. Silloin alkoi tosi tappelu. Olin joutunut jo aikaisemmin tutkimaan itsensäilytysviettä kansanmiehen silmin katsottuna ns. sammakko-perspektiivistä ja tiesin, että kuolema peloittaa joka tapauksessa, ellei asianomainen ole hullu tai humalassa. Nyt tulit tietämään kolmannenkin olotilan, jossa henkilökohtaisen minän pelko helpottaa. Vaaran tullessa näet tarpeeksi suureksi seuraa turtumus ja pelko katoaa.

Kävimme puolustustaistelua noin kolme vuorokautta. Tämä aikamäärä ei ole luotettava, koska se on muistini varainen. Vihollinen tunki päälle hellittämättä. Se oli ilmeisesti päättänyt tulla läpi hinnalla millä hyvänsä. Tukikohtamme oli aikaisemmin pioneerien rakentama betonipäskineen ja oli muu-



Neuvostovenäjän Itämeren punalaivaston laivoja saartamassa Suomen rannikkoja

tenkin pesun kestävä. Konekivääriemme ampuma-ala oli erinomainen meiltä päin katsottuna. Vihollisen näkökulmasta asia varmaan näytti toisenlaiselta.

Edessämme olevan piikkilankaesteen luona nousi kaatuneitten kasa päivä päivältä korkeammaksi. Kysyi hermoja teurastaa ihmisiä samaan kasaan järjettömästi. Teki mieli mennä opettamaan viholliselle sotataittoa inhimillisistä syistä. Emme tienneet silloin vihollisen ylipäällikön antamaa taktillista ohjetta: "Rynnäköikää jatkuvasti, koska siten väsyttätte vihollisen kestokyvyn, sekä ruumiillisesti että henkisesti!" Myöhemmin huomasin keinon erinomaiseksi, joskin se on hengille hupa. Vaikka meistä tuntui järjettömältä hyökkäyksen jatkaminen silloin, kun puolustaja niitti tulellaan hyökkääjät matalaksi jo esteellä, se tuotti tuloksia pitkän päälle.

Konetuliaseet lakkasivat viimein toimimasta ja patruunatkin loppuivat. Kärsimme tappioita tykistön kaari- ja suora-ammunnan tulesta, kun kaikkien puolustajien piti olla avonaisessa taisteluhaudassa torjumassa jatkuvasti päälle tunkeutuvaa vihollista. Jos vihollinen ei rynnäköinyt, silloin voitiin suojautua sen tykistöltä. Vahvasti katetut pesäkkeet, joihin sirpaleet eivät päässeet piiskaamaan, olivat erittäin hyviä mainituissa olosuhteissa, joskaan niistä ei voinut sanoa samaa käsikähmän aikana.

Taistelun melu kuului molemmilta sivustoiltamme. Esteillä nousivat ruumiskasat niin korkeiksi, että ryntäävien vihollisten täytyi juosta niiden yli kaatuneiden toimiessa siltana. Havaitsimme joutuneemme mottiin. Toteamuksen aiheuttama ainoa toimenpide oli kersantti Huugo Tolosen istuutuminen ja toteamus: "Jonkinlaisena harmina tässä ollaan motissakin. Kunhan tulee perääntymiskäskey, niin tehdään pussiin reikiä".

Vihollinen koetti passittaa meidät sellaiseen paikkaan, jossa olisimme olleet vähemmän tiellä, mutta ei onnistunut. Pesäkkeemme ympärillä eivät olisi eläneet seinähirren rakoon piiloutuneet lutikatkaan,

mutta me vain säilyimme hengissä. Kuosmanen ja Saastamoinen tosin siirtyivät tuntemattoman rajan yli.

Huoltomme lopulta häiriytyi. Tykistötuli esti patruunain kantajain liikehtimisen takamaastossa. Pesäkkeen seutuvilla ei voinut liikkua eteemme maastoon pureutuneiden vihollisen suora-ammunta-aseiden takia. Patruunat vähenivät auttamattomasti. Kersantti Tolonen sanoi minulle:

— Kipaiseppas Otto patruunoita, muuten meidät piru nokkii!

Siitä kipaisemisesta tulikin tiukka matkanteko. Kavereita ei auttanut jättää pulaan. Pujottelin tykistötulen läpi etsien käsiini ampumatarvikkeiden täydennyspaikan. Paluumatkalla raahasin konekiväärin viittä vyölaatikkoa mukanani. Pääsinkin terveenä viiden metrin päähän pesäkkeestämme, mutta nyt oli sen ja minun välissä korkea lumikinos. Kinoksen yli oli mentävä "livahtamalla", koska vihollinen voi helposti tulittaa pesäkkeeseen pyrkijän kinoksen päälle.

Heittelin laatikot ensin pesäkkeeseen. Sitten keskityin nopeaan syöksyyn. Ponnahtaessani kinoksen yli tunsin luotien iskevän jalkoihini. Olin aikaisemmin miettinyt, miltä lyijy mahtaa maistua. Nyt tiesin, ettei se tunnu miltään. Käsitykseni mukaan en pystynyt erittelemään tapahtunutta, paitsi jalan sävähtämistä hervottomaksi. Vedin itseni käsilläni pesäkkeeseen kehaisten: "Toinpas vaan patruunat vihollisen vastalauseesta huolimatta!"

Taistelu oli kiihkeässä vaiheessa. Konekiväärimme niitti maahan lakkaamatta ryntääviä vihollisia. Makasin selälläni pesäkkeen lattialla. Hirvittävästi viiltävä tuska nousi reiden murtuneista luista selkärankaan ja lonkkaan. Sivustakatsojana seurasin pesäkkeen taistelua. Avurttomana maatesani tunsin sodan olevan minun kohdaltani ohi. Tuntui uskomattomalta toivoa pääsevänsä taakse elävänä. Taistelun hiljennettyä hetkeksi kersantti Tolonen kumartui puoleeni ja antoi makkarapötkön käteeni sanoen:

— Järsihän makkaraa, tässä ei taida ehtiä hätäile-

Saarenpään linnakkeen tulenjohtotorni, josta johdettiin tykistötulta kauas meri- ja maamaaleihin



mään, vaikka aihetta olisi! Samalla hän ryhtyi sitomaan haavaani lohdutellen: "Kyllä sinä kotiin pääset".

Luutnantti Turunen pujotteli luoksemme ja kysyi vointiani. Yritin vastata huolettomasti: "Menettelee muuten, mutta en voi kävellä. Eipä sillä, eihän täällä ole uskaltanut kulkea moneen päivään muuten kuin ryömimällä". Luutnantin kysyessä, olenko Lapualta, vastasin: "Ihan minnoon oikee immeinen Savon mualta". Hän lupasi ryhtyä touhuamaan kyytiä kotiin päin.

Kaksi railakasta lääkintämiestä tulikin aikanaan. Kolmen miehen "nyytti" kimmahti pesäkkeemme takana olevan kinoksen yli. Tällä kertaa vihollisen kiirehtivät lääkkeet myöhästivät, mutta se otti vahingon takaisin välittömästi. Tykistötuli pudotti oksia päällemme. Rautaa tuntui olevan ilmassa joka puolella. Mutta minua kuljettavat pojat osasivat tehtävänsä. He tarttuivat hampaillaan takkini olkaimiin ja vetivät minua takaperin ryömien. Laahauduin hiljalleen yhä edemmäksi pesäkkeestä.

Pääsimme vihdoinkin hevosen luo. Tuntui mukavalta vaihteeksi hevoskyyti. Lysti loppui kuitenkin lyhyeen jouduttuamme vihollispartion tuleen. Tappelemaan oli käyttävä tiukasti, huonosta kunnosta huolimatta. Siinä kähinässä sain kaksi luotia käsivarteeni. Ei autanut härjestellä. Näytti tulevan aika, jolloin oli antauduttava suuren Johtajan haltuun. Turvallisemmalle alueelle päästyämme pojat sitoivat ja lastoittivat käden sekä jalan. Ohimennen kuulin, että olimme jotakuinkin pitävässä motissa.

Haavoittuneet oli aikomus kuljettaa jäätä myöten hevosella Vilaniemeen. Lähtijöitä oli kymmenen miestä ja hevosta yksi. Minut panivat rekeen ensimmäisenä miehenä. Ajomieheksi lähti Antti Hyvärinen. Hänellä ei ollut asetta. Vasta sitten, kun olimme päässeet lähtemään, aloin käsittää pelastumiseni metsässä ihmeeksi, kun vihollispartio yllätti meidät. Konepistoolit olimme jättäneet linjaan, joten meillä oli mukana vain muutama kiväärin torriikko. Vihollispartio havaitsi ilmeisesti olevansa tekemisissä haavoittuneiden kanssa ja luotti liikaa itseensä. Niinpä me pääsimme käyttämään kivääreitämme lyhyeltä matkalta pystyssä liikkuviin vihollisiin. Haavoistamme huolimatta tulemme oli niin tarkkaa, että vihollinen hämmästyti eikä älynnyt ampuu hevostamme, jolloin olimme olleet "puolettomia".

Jäällä jouduimme Kuningassaaresta ampuvan vihollisen tuleen. Eloon jäämisen puolesta ei olisi lyönyt vetoa kukaan. Ajomiehiä Hyvärinen ja eräs tuntematon sotilas kaatuivat rekeen. Rautaa kulki ilmassa taivaan täydeltä. Ilmeisesti matkamme pää ei ollut tarkoitettu siihen jälle loppuvaksi, koska hevoseen ei sattunut.

Väinö Tikka otti nyt ohjokset käsiinsä ja vauhkoon hevosen hallintaansa. Haavoistaan huolimatta hän säilytti malttinsa käytellen hevosen voimia säästeliäästi. Tapasimme jäällä ryömimällä taivaltavan kaverin. Täydestä kuormasta huolimatta Tikka pysäytti hevosen ja nosti miehen rekeen. Kyytiin ottamamme mies oli loppuun väsynyt, mutta haavoittumaton.

Hevosemme kestäkyvylläkin oli rajansa. Se väsyi ja paneutui pitkäkseen, mutta Tikka ei jäänyt neuvottomaksi. Hän kyseli, mitä "roppia" vetäjälle olisi annettava, että matkaa päästäisiin jatkamaan. Minulla sattui olemaan sokeria leipälaukussani. Annoin sitä ajomiehelle, joka syötti sokerin hevoselle. Eläin parka haukkasi lunta päälle, nousi ylös ja jatkoi urhoollisesti matkaa.

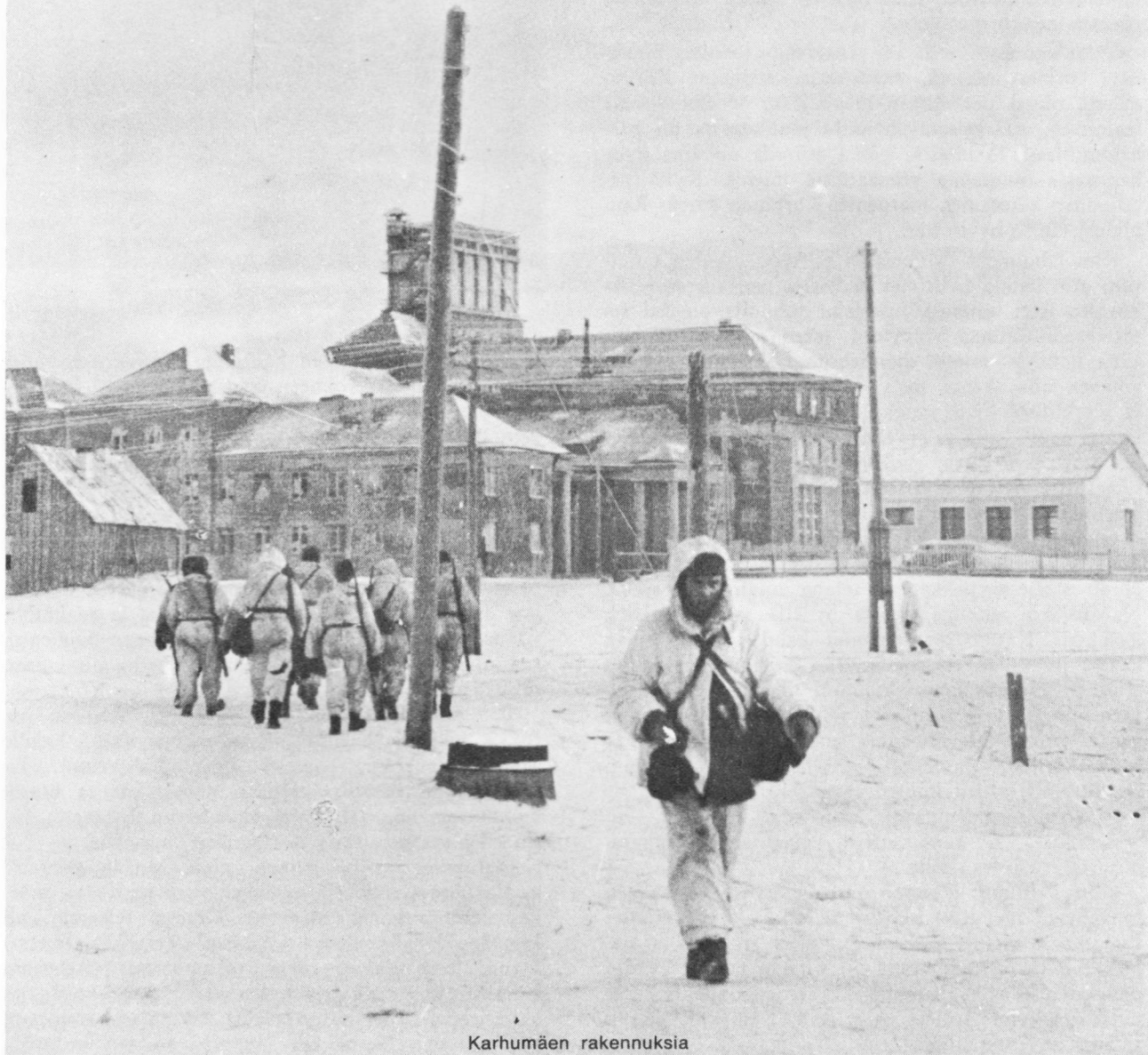
Kohtalokkaan vaelluksemme aikana oli Mikko Kuosmanen aukonut meille tietä muutamien kaverien kanssa. Vilaniemen rannassa jouduimme kuitenkin uuteen ihmeseen. Tiukan tuntuinen vartiomies kysyi tunnussanaa:

— Ellei sitä rupea lähiaikoina kuulumaan, niin täältä pesee! — Selvisihän sekin juttu, kun ajomiehemme Tikka huusi savolaisittain: — Minä olen Väinö Tikka Iisalmesta, ja jos et usko, niin tule katsomaan! — Pääsimme rantaan. Monta miestä pelastui elämään toveriemme rohkeuden ansiosta.

AARNE KANERVA

# **Korohoro- joukkue Karhumäen tiellä**

SOTIEMME aikana oli eräs sana miltei taianomainen. Se siirtyi jopa vieraisiin kieliinkin. Se oli suomalaisille yleisesti tunnettu sana: "Motti". Se teki hyvää sydämelle, jos sen sai kohdistaa vastustajaan, mutta kammotti, jos se kohdistui omiin joukkoihin. Ei divisioonan, eikä rykmentinkään motti ketään pelottanut. Kun sen sijaan piskuinen korohoroporukka joutui mottiin ja sai luvan selviytyä siitä yksin, ilman minkäänlaista tukea ja turvaa, niin se teki totisia poikia. Mutta sellainen tilanne syntyi, ja siitä saa aineksia tähän vaatimattomaan tarinaan.



Karhumäen rakennuksia

S.A.-kuva

Osastomme, III/JR 60:n kranaatinheitinjoukkue oli osa kuuluisaa majuri (nyk. ev.luutn.) Karmon pataljoonaa, ainaisesti tulella ollutta porukkaa. Olimme saaneet pientä mainettakin hyvin keskitetystä tules- tamme. Kiitos lankeaa suurelta osalta tulenjohtueeni osalle, jonka johtajana toimi Mynämäen Yhteiskou- lun matematiikan lehtori, ylikersantti Kaarlo Törrö- nen muutamien niinikään erinomaisten tj.aliupseerien ja miesten avustamana. Pari esimerkkiä tulenjoht- on tarkkuudesta, joista toinen oli kyllä sattuma, mutta toista voi pitää tarkkuusammuntana, joka esitettiin saksalaisille upseereille. Ensimmäinen tapaus sattui Vieljärven vaiheilla. Siellä kranaatti lensi avatun hyökkäysvaunun luukusta sisään. Tarkoitus oli ollut krh-tulella häiritä vastapelurin vaunujen liikkeitä. Toinen tapauksista sattui Käppäselän maastossa näy- tösluontoisena. Äänisen jäälle oli piirretty kahden neliömetrin kuvio, jonka keskellä seisoivat leipälaatikko. Jo ensimmäinen laukaus rikkoi leipälaatikon. Saksa- laiset vain pyörittivät päätään tästä ihmeestä...

Porukkani oli hyvä ja luotettava. Se oli koottu pa- raasta päästään Mynämäeltä, ja Karjalasta oli jonkun verran tullut täydennystä. Karjalaispoikia käytin tais- telulähetteinä heidän vikkelyytensä vuoksi. Olipa joku ruotsalainenkin porukassa.

Tällä kertaa minulla oli taistelujoukkoissa muka- nani kolme heitintä, sillä ratkaisutaistelut Karhu- mäestä olivat parhaillaan meneillään. Sivuselityksenä mainitsen, että taiseluvahvuutta joukkueessa oli par- haimmillaan 73 miestä, koska minulla oli aina kyky hamstrata muutamia ylimääräisiä miehiä. Kyllä pa- taljoonan adjutantti, luutnantti Korpinen (myös Rau- malta) tämän hyvin tiesi.

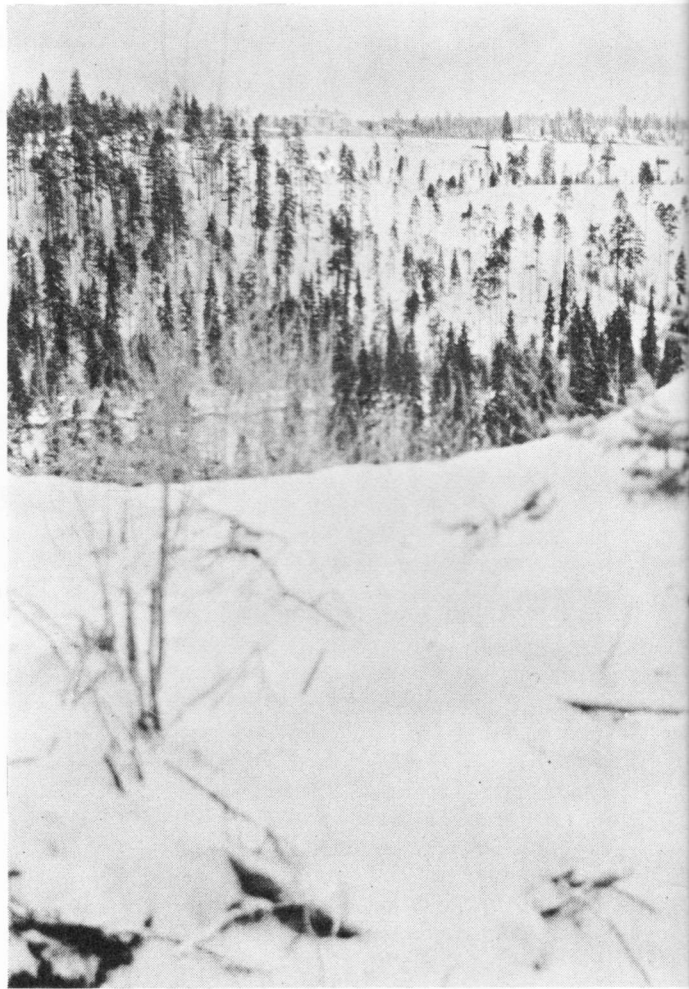
Kun lähdimme "viimeiseen taistoon", kuten sanotiin, otin kaikki heittimet mukaani, mutta osan jouk- kueesta jätin ammusaliupseerini johdolla omaksi re- serviksi töpinän yhteyteen, joten minulla oli muka- na noin 30 miestä ajomiehineen. Hevoset ajoneu- voineen olin saanut jostakin kuormastopataljoonasta, ja merkittävää kyllä, miehille oli annettu evääksi sel- lainen neuvo, että tulen alle ei tarvinnut mennä. Mie- het kuitenkin olivat mukana herkeen ja vereen, ja tunsivatpa vielä jonkinlaista kiitollisuuttakin, kun sai- vat todellisuuden tuntua sodasta.

Olimme edenneet Karhumäen kasarmialueen etelä- puolella oleville kukkuloille. Parrat olivat pitkiä, kun ei 40-asteisessa pakkasessa tehnyt mieli niitä ajella. Nälkäisiäkin olimme, mutta hyvällä taistelutulella. Patl.kom. Karmo oli asettunut kahden komppanian kanssa jonkinlaiseen korsukylään n. 3 km kasarmista etelään. Tarkastelimme luonnon muovaamasta rinta- varustuksesta kasarmialuetta, jonka portista tulvi ulos vanjaa laumoittain. Kaadoin puoliautomaattisella kii- karikiväärilläni muutamia vihollisveikkoja kasarm- in portille. Vieressäni huuteli luutnantti Aminoff:

— Sluutsaitje, sluutsaitje, ruki veer!

Aminoff, joka taisi venäjää hyvin, saneli antautu- mismääräyksiä vanjoille.

Olin valinnut luonnon muodostaman linnakkeen joukkueeni majoituspaikaksi. Se oli kolmelta taholta suojattu korkeilla kallioilla. Neljäs sivu oli avoin, joskin joitakin kumpareita oli silläkin taholla. Vedin puhelintapsit sekä pataljoonan komentajalle että tö- pinään. Olimme tulleet paikalle 4.12.41 ja 5. päivän aamuna se sitten alkoi.



Olin asettanut yhden heittimen Karhumäen suun- taan sekä toisen avoimeen sivustaamme sekä kolman- nen keskelle majoitusalueetta käännettäväksi miten vain tulta tarvittaisiin. Kranaatteja meillä oli parisen tuhatta. Siis riittävästi isompaankin kahakkaan.

Tilanne alkoi harvakkolla kivääritulella. Venäläiset oli lyöty kertoman mukaan hajalle n. 100 km levey- dellä, mutta voimakkaat vihollisosastot etsivät yh- teyttä toisiinsa. Luonnollisesti emme sillä hetkellä tienneet käytännöllisesti katsoen tilanteesta mitään. Itse asiassa koko pataljoona oli koossa ja se herätti voimantuntoa. Joukkueeni ja pataljoonan komento- paikan väliä oli n. 3 km ja sama matka oli omaan töpinääni.

Tuli alkoi hiljalleen kiihtyä. Joku vihollisen po- rukka, joka myöhemmin selvisi majuri Vallin hajalle lyödyksi joukoksi, painosti avointa sivustaani. En vielä silloin hätäillyt millään tavoin, mutta tuntui luonnottomalta, että meitä ahdistettiin lounaasta kä- sin eikä vastakkaiselta Karhumäen suunnalta.

Joulukuinen päivä pimeni pian. Mitään erikoisia vartiouuoroja emme järjestäneet, vaan joku aina poik- kesi teltassa lämmittelemässä. Omassa teltassani oli kipinämiikkona reipas tj.mieheni (myöh. alikers.) Manni, joka pitkänä poikana oli polttanut jalkineensa kamiinan hohteessa ja nyt aikansa kuluksi tappoi täitä vaatteistaan. Hän vain pelkäsi kertomansa mukaan, että milloin tulee hänelle "Jukolan poikien jouluyö",



S.A.-kano

sillä kiväärituli kiihtyi yön mittaan varsin lujaksi rätinäksi puolin ja toisin.

Oli kirkuva pakkanen ja kirkas kuutamoinen. Ylikersantti Törrönen kiersi kerallani katsomassa miehitystämme. Läntisen sivustan annoin heitinjohtajan alikersantti Niilo Hutin huostaan, joka järjestikin varsin pätevän puolustuksen, kun hän olikin Talvisodan miehiä. Seurailin hänen kanssaan tilannetta erään kiven takaa ja säästin hänen kivääritultaan naganillani. Heitimme muutamia kranaatteja peruspanoksella aiheitettemme vahvistukseksi. Huusimme myös koko joukon kompajuttuja vihollisillemme, ja ihmeeksemme saimme suomenkielisiä vastauksia, joskin hyvin pehmeällä, sihahtelevalla kielellä. Käytin myös ikivanhaa harhauttamiskeinoa, komentaen olematonta pataljoonaa. Vanja vastasi samalla mitalla ja puhui rykmentistä. Siitä arvelin, että ei tässä isompaa hätää ollut. Ainoa, mitä pelkäsin, oli se, että jos naapuri tarjoaa rinnakkaiseloa tykistöillä tai heittimillä, niin laulumme oli laulettu viimeistä värssyä myöten. Kp:n ja pk:n ääntä emme pelänneet. Se oli tuttua nakutusta näin ammattimiehille. En tietysti puhunut pelostani kenellekään.

Yön mittaan tiheni kiväärituli hevosenkengän muotoisena rintamana. Ainoastaan Karhumäen suunnassa oli pieni aukko. Tämän tästä töräytimme heittimellä. Ja kun ystävät pakkasivat painostamaan meidän oli pakko kohottaa haarukoita, niin että saimme matkan

alle 50:n metrin. Vastapuolelta kuului hirmuista pulinaa ja huutoa, joukossa useita naisääniä, ehkä jätettä Kontupohjan "kuolemanpataljoonasta". Puoliyön jälkeen totesin, että viimeinenkin aukko oli sulkeutumassa. Oli pakko tunnustaa itsellensä, että olimme motissa tai juuri siihen joutumassa. Sittemmin selvisi, että äkäinen ystävämmeni oli motissa ja me motin keskellä. Myöhemmin Raumalla karttoja tutkiessani ev.lautn. Karmon kanssa, totesimme asian todella olleen näin. Mutta sama kohtalo oli pataljoonan komentajallakin.

Ei auttanut kuitenkaan hätäillä. Raskaiden tuliaseiden puuttuminen vihulaiselta rauhoitti paljon. Ja valkenihan se aamukin. Tarkastelin aamun koitteessa miehitystäni ja totesin, että tappioita ei ollut. Päinvastoin olin saanut jostakin ihmeellisestä sattumasta kaksitoista miestä lisää majuri Silanterän porukasta sekä yhden harhautuneen patruuna-ajoneuvon, jossa oli sekä kp.- että pk.patruunoita. Tuli oli vaiennut aamu-tuimaan, joten saatoimme kutakuinkin rauhassa liikkua, vieläpä sulatella luntakin hopeateeksi. Muonaa ei ollut. Eniten minua säälittivät hevosemme, joille ei ollut mitään antaa. Ne olisivat vaikka puhuneet, jos olisivat voineet, niin suuri luottamus niillä oli ihmiseen. Sydämeeni koski, kun jouduin kulkemaan niiden ohi. Revin rautaisannospakkaukseni niille, mutta mitä merkitsi muutama "vanikan" pala. Ei sillä hevosen nälkää tyydytetty.

Karhumäen lännenpuoleista kukkulamaastoa, jonka kautta hyökkäys kaupunkiin suoritettiin. Taustalla kasarmialue

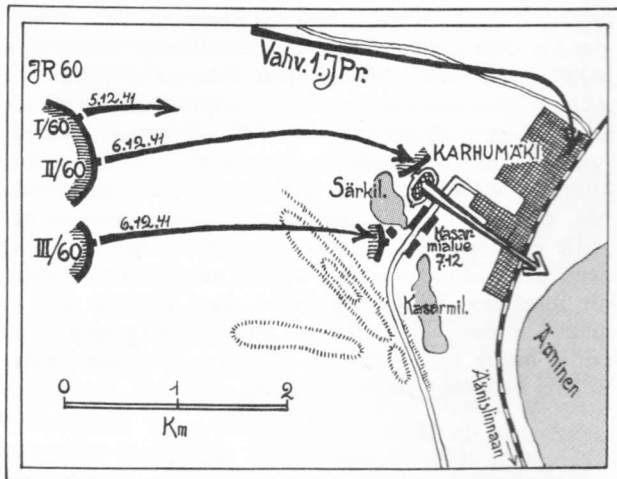
Aamupäivä kului harvassa laukausten vaihdossa Pataljoonankin taholla alettiin käsittää, että jotain oli hullusti porukassani. Puhelinyhteys oli, ihme kyllä säilynyt. Pataljoona tuki yksittäissotaaamme muutamilla norsupyssyn laukauksilla leirialueellemme, onneksi vahinkoa tekemättä. Harkitsin vetäytymistä johonkin suuntaan, mutta tuntematta yleistilannetta pidin sitä mahdottomana. Sitäpaitsi pataljoonan komentaja käski minun pitää asemiani.

Selostin yleistilanteen omalta kannaltani aliupseereille ja sanoin, että tapeltaisiin viimeiseen mieheen. Kellään ei ollut mitään sitä vastaan. Miehettiin alkoivat jo ounastella, että jotain oli hullusti, kun muonaakaan ei tullut. Annoin luvan turvautua rautaisannoksiin, kenellä niitä vain oli. Se muona, mitä oli jäljellä, tasattiin veljellisesti.

Jälleen ilta pimeni. Vahvistin heikompia paikkoja jakamalla miehistöä aseisiin tasaisemmin. Lukuunottamatta harvahaikoja laukaustenvaihtoa, oli kohtalaisen rauhallista. Tunnustelin meitä ympäröivän vihollisen vahvuutta, mutta joka puolelta sain kiivasta tulta. Puhelinyhteys pataljoonaan oli säilynyt, ja sieltä edelleen kehoitettiin pysymään paikoillaan. Teimme heikkoja tunnusteluhyökkäyksiä, jolloin vastarinta aina tuntui lujittuvan. Vihollisenkin pysyi passiivisena, aivan kuin odotellen jotain.

Mutta mitä nyt? Illansuussa kuulimme radiosta presidentti Rydin tiedotuksen Kontupohjan ja Karhu-

Karhumäen valtaus 7.12.41



mäen valtaukselta. Viimeksi mainittu tieto tuntui meistä ennenaikaiselta, koska meillä oli yhä vielä täysi tekeminen omissa asemissamme.

Kiikarilla havaitsin, kun kasarmialueen edessä olevilla pelloilla koottiin sotavankeja, mutta ympärillämme oli edelleen puristus. Emme saaneet yleistilanteesta vielä mitään selkoa. Emmehän tienneet Laguksen rynnistyksestä, enempää kuin Ryhmä Oinosenkaan toimista mitään. En pitänyt tilannetta toivottomana, sillä tiesin suurin piirtein omien joukkojen sijoituksen. Päätin säästää miehiäni siltä varalta, että tilanne kiristyisi. Aavistin, että vihollisellakin oli tiukat paikat ja odotin tilanteen laukeamista itsestään. Tosin toimettomuus hermostutti, samoin pelko, että viholliselle ilmestyisi raskaita aseita.

Huomattava uutinen tällä hetkellä oli se, että Englanti oli julistanut meille sodan. Ainoa vastavaikutus tästä oli, että miehemme kyselivät, minkälaisia kokardeja niillä engelsmanneilla olisi. Henki oli hyvä ja huumori eli, vaikka joskus hirtehisenä. Ainahan joukoissa on joku hermoileva, ja jotta heillä olisi jotain tekemistä, annoin kantaa puunrunkoja avoimelle sivustallemme rintasuojaksi, koska olin havainnut, että pelokkaampia miehiä aina terästi vaaran tietoisuus ja läheisyys. Muutamia poteroitakin kaivettiin tykistö- ja heitintulen varalta, vaikka tiesin, että jos sitä ilmenisi, siitä paikasta oli kiireimmiten lähdettävä. — Ja niin se 6.12. päivänkin ilta pimeni.

Kivääri- ja kp-tuli oli harventunut yksittäislaukauksiksi. Hiljaisuus teki meidät valppaiksi. Kuljin pesäkkeestä toiseen. Toimitin ammustäydennystä ja ammutin muutamia sarjoja konetuliaseilla aseiden jääntymisen ehkäisemiseksi, sillä pakkaneen kiristyi yhä.

Mainittakoon, että meillä oli kp. melkein joka toisella miehellä, osaksi sotasaalista ja osaksi ties mistä hamstrattuja, ja paukkuja riitti. Ilta pimeni ennen kuun nousua ja se synnytti liikettä vihollisen puolella. Tämä taas aiheutti tulitoiminnan lisääntymistä puoleltamme. Olin illansuussa lähettänyt yhden viestimiehen ja yhden taistelulähetin tunnustelemaan polkua pataljoonan komentopaikan suuntaan, mutta he tulivat jo hämärässä takaisin kertoen, että meidän ja komentopaikan välissä oli vihollisen kiila. Näin olinkin arvellut siitä, että saimme norsupyssyn paukkuja alueellemme.

Juuri kun kuu nousi, koko maailma räsähti. Pauke alkoi pataljoonan suunnalta ja levisi pian ympärillämme. Alkoipa töpinänkin seutuvilta kuulua räiskeitä. Kuun nousua oli täysi räihinä vallalla joka puolella. Ammuimme jälleen peruspanoksella putkea käsin kannatellen ja emme totisesti säästäneet ammuksia. Samaa säveltä soittivat muutkin konetuliaseet, joskin toinen pk:omme vaikenä ja poistui pelistä häiriön takia. Se oli suomalainen kapine, "Tiltu" kyllä soitteli. Konepistoolit ja tavalliset kiväärit toimivat yleensä mainiosti. — Kuten edellisenä yönä, kävimme jälleen sanasotaakin. Joskaan en ymmärtänyt kaikkea, mitä venäjäksi puhuttiin, niin komentoja olin oppinut jo pikkupoikana kotikaupungissani, joka oli venäläisten varuskuntakaupunki. Ja ainahan ymmärsi sävyn. Tein sen johtopäätöksen, että vaara oli oletettua pienempi. Näin jatkui vihanpitoa yli puolen yön, mutta silloin alkoi onni muuttua. Kun paine kävi ankaraksi, soitin pataljoonan komentajalle ja pyysin joukkueen verran apua keventämään pienen joukkoni painetta. — Ei voitu antaa.

Kuvittelin, että paine oli kokonaan minun lohkolani. Soitin nyt luutnantti Korpiselle töpinään tiedustellen, voisinko saada häneltä apua. Ei hänkään luvannut, sanoi vain itsellensä olevan tiukat paikat. Pyysin häntä lähettämään ennen kaikkea muonaa joukkolani. Määrittelin sijoituspaikkamme kompassin avulla. Korpinen lupasi "tehdä jotakin". Olimme taistelunmukaisessa ryhmytyksessä etenemässä kohti Karhumäkeä. Mutta ylläkö sivustaamme oli aina mahdollinen. Ja tilanne oli sekava molemmin puolin. Emme tienneet voittomme suuruutta ja meitä ahdistivat lyödyt, epätoivoiset joukot. Toiminnan painopisteet olivat Karhumäkeen etelästä ja lännestä johtavien maanteiden suunnissa.

Kuten sanotti, tarvitsimme apua, vaikka onneksemme ei vielä tappioita ollutkaan. Kaikki miehemme oli sijoitettu kolmeen mainitsemaani teltaan, joissa oli hyvää tilaa, kun suurin osa miehistä oli asemassa.

Yön kuluessa taistelu kiihtyi varsin kiihkeäksi ja korohoromme paukut tekivät hyvää jälkeä, vaikka ammuimmekin suoralla suuntauksella. Aamuun mennessä tilanne jonkin verran rauhoittui. Puhelinyhteys töpinään katkesi, ja apua ei tullut. Muonankantajat olivat tosin lähteneet meitä etsimään, mutta eivät löytäneet, joten sopan saimme vasta Karhumäessä hapantuneena.

Aamuyöllä alkoi ilmestyä vankejakin, jotka olivat tavattoman nälkäisiä. He eivät tienneet tilanteesta mitään. Olivat saaneet määräyksen yrittää vain Äänisen jälle. Sinne oli päässytkin suurehko porukka, joka joutui tykistömme murjomaksi.

Aamun 7.12. valkenemiseen tilanne rauhoittui niin paljon, että uskalsin päästää suuremman joukon läm-



SA-kuva

mittelemään ja keittämään vettä. Telttoissa olivat vankimekin samassa sovinnossa. Vangit ihmettelivät, että heille ei annettu muonaa. Eipä ollut mistä antaa, ja hevoseni säälittivät minua niin, että mietiskelin jo niiden lopettamista. — Puhelinyhteys oli vielä kunnossa pataljoonan komentopaikalle, jonne tein selkoa yön taisteluista. Sain käskyn vielä toistaiseksi pysyä siinä, missä olimme. Pataljoona oli kuulemma kärsinyt yön mittaan pahojakin tappioita.

Aamupäivällä siinä kello 10 maissa räsähti uudelleen ollessani juuri puhelimesta. Syöksyin ulos ja annoin lyhkäisiä määräyksiä. Miehet tiesivät paikkansa rintavarustuksella. Kahakka oli lyhyt, kenties muutamia kymmeniä minuutteja kestävä, mutta se ehti aiheuttaa neljän miehen tappion, joista kaksi kaatui. Toisessa kahakassa erään majurin johtamaa porukkaa vastaan saatiin majuri ja joukko muita naapureita ammutuiksi. Heitä seuraava porukka vetäytyi tiheään näreikköön.

Tähän sitten käytännöllisesti katsoen sotamme päättyikin. Kiirehdin jälleen puhelimeen ja annoin pataljoonan komentajalle tilanneselostuksen. Koska muona oli lopussa, pyysin lupaa irtautua vartiopaikaltani, mutta sain jälleen käskyn olla toistaiseksi paikallani, kunnes toisin määrätään. Tämä oli kova käsky. Nälkäiset hevoset saivat sydämeni vuotamaan verta. Mutta käsky oli käsky.

Laskin lähiympäristössä olevien kaatuneiden vihollisten määrän, joka oli 46. Siinä oli tulos kolmen vuorokauden tiiviistä kahinasta.

8.12. aamulla lähdimme suunnistautumaan Karhumäkeä kohden. Laukausten vaihtoa jatkui koko vuorokauden, mutta yö oli peloittavan rauhallinen. Vankeja tuli lisää. Eräs heistä ilmoittautui majuri Poikolaiseksi. Vankeja lienee ollut 42. Saavuimme iltapäivällä Karhumäkeen ja majoituimme kasarmialueelle kaivettuihin korsuihin. Pataljoonan esikunnasta löysin luutnantti Korpisen, jolle jätin haltuuni joutuneet paperit.

Meille nyt saapunut muona oli täysin hapantunutta ja käskin viedä sen hevosille, jotka olivat myös olleet kolme päivää ilman muonaa. Rehua eikä edes sellua saatu mistään. Kävin hevosten kera etsimässä hevosten muonaa kaikki tallit, mutta ei ollut sydäntä varastaa toisten hevosten kuivannäköistä sellua. Karhumäen kaupungin satama-alueelta satuimme löytämään läjän jäässä olevaa leipää. Sulatimme sen kuumassa vedessä ja siten hevoset saivat muonaa.

Sotaseikkailullamme oli juhlallinen loppunsa. Pojat olivat ajaneet partansa, samoin minä, jonka parta neljän viikon taistelujen jälkeen oli saanut jo ruhtinaallisen muodon. Puhdistimme itsemme perin pohjin niin kuin pakillisella tai parilla vettä voi puhdistautua.

Sitten näytti eräs kersanteistamme hankintakykynsä loistavasti lahjat. Hän veti taskuistaan kaksi pitkää pulloa, joissa oli tummannäköistä ainetta, ja hartsatut korkit. Pitihän kaupungin valtausta juhliä. — Syvällä hartaudella vedimme siis korkit pulloista:

Niissä oli leimasinmustetta!

YÖ oli kuulakas ja jäätävän kylmä. Oli täysikuu. Männyöksat heiluivat tuulussa. Olimme Kollaan eteläpuolella maaliskuun 5/6. välisenä yönä jolloin uupuneet joukkomme valmistautuivat suureen vasta-  
hyökkäykseen Ulismaisen korvessa.

Monta väsynyttä, ja pitkän siirtomarssin suorittanutta pataljoonaa tulisi hiihtäen tekemään hyökkäyksen, jonka tarkoituksena oli aluksi pysäyttää vihollisen eteneminen, katkaista siltä kärki, joka nyt paksussa hangessa pyrki eteenpäin raskaiden traktoreiden ja panssarivaunujen tekemän tieuran suunnassa.

Joukkomme lopullisena tavoitteena oli Kollan rintaman sivustauhan eliminoiminen, vihollisen tuhoaminen kovin iskuin metsässä, jossa omiemme etevämyys sodan aikana oli viikko viikolta käynyt yhä selvemmäksi.

Osa joukoistamme oli sissejä, SissiP 4:ään kuuluvia, jotka tukialueellaan käsin taistelivat tunkeilijoita vastaan. Ulismaisista olikin aiemmin aloitettu monet tuhoisat retket, ja Kotajärvellä, Näätäojalla sekä Piitsoinojalla, venäläisten rintamalinjan takana ja sivustalla oli ajoittain käyty armottomia ja yllätyksellisiä yöllisiä taisteluita. Paikat oli koluttu moneen kertaan, ja moni nuori sissi oli kahden kuukauden aikana purkannut sisunsa humiseviin korpiin, kostuttanut hanget punaisiksi ja nähnyt joskus hyvän toverin katoavan.

Toimin nuorena joukkueenjohtajana 6./SissiP 4:ssä. Olin lopettanut kiertokäyntini etulinjassa ja laskeutunut poteroon, kun säpsähdin läheltä ammutun laukauksen takia. Kuulin miten kimakka ääni kiiri laajalle, kuten pingotetun teräslangan vapautunut ääni. Kuulin myös, miten mieheni poteroissaan yrittivät pitää itsensä lämpiminä. Jalkojen poljentaäänit erotuivat selvästi, samoin kuin ääni, joka syntyi pieksunsivujen yhteenlyömisestä.

Vihollinen oli harvinaisen hiljaa, tuntui siltä kuin tulevia ankaria tapahtumia enteilevä epävarmuuden henki jo leijailisi taistelukentän yllä. Vilkaisin kelloani, fosforiosoitimet näyttivät kolmea. Kolmen tunnin kuluttua, siis kello kuudelta, alkaisi hyökkäys. Sitä tulisi edeltämään vain pieni tykistön tulivalmistelu ja välittömästi perilletulonsa jälkeen hyökkäisivät pataljoonat.

Komppanian päällikkönä toimi kelpo res.lutnantti Nordberg, kotoisin Kulosaaresta. Hän oli meitä joukkueenjohtajia huomattavasti iäkkäämpi, mutta äärettömän tarmokas ja innostunut. Illalla hän oli antanut hyökkäyskäskyn. Joukkueeni piti aluksi edetä nopeasti edessä olevan noin vajaan puolen kilometrin levyisen aukean yli vastakkaiseen metsään, kaartaa siellä loivasti oikealle ja pyrkiä tieuralle, joka oli joukkueen tavoite hyökkäyksen ensi vaiheessa. Tehtävä oli selvä, tavoite tiedossa ja perillä annettaisiin joukkueelle uusi tehtävä.

Joukkueeni oli myös tietoinen vihollisen pyrkimyksistä. Jokainen sissi tiesi, että vihollinen kiertoliikkeellään yritti iskeä Kollan rintaman sivustaan ja selustaan. Vain suurvalta kykeni tällä tavoin raivamaan itselleen yli kymmenen metrin levyistä tieuraa tiettömässä erämaassa. Muistelin miten poikieni kanssa vain noin viikko sitten kahteen otteeseen olin tehnyt kiusaa eräälle tiellä työskentelevälle osastolle. Urakkatyö oli silloin loppunut nopeasti.

Vilkaisin vasemmalle ja erotin selvästi sissi Jokisen jyrkevät kasvopiirteet. Leuka oli työnnetty eteen ja mies tähyili tarkkana eteensä. Vähän etäämpänä hiipi



# ULISMAISTEN SISSEJÄ

HELGE BLOMQVIST



Kollaan korpitaistelijoita

toisen ryhmän johtaja, alikersantti Koivu kalpeassa kuunvalossa varovaisesti poterosta toiseen. Varmasti poika yritti pitää miehensä hereillä ja mielet virkeinä kovassa pakkasessa.

Olin ylpeä pojistani, he olivat kaikki kunnan sisesejä, vaikkakin jo ylenmäärin rasittuneita. Parta oli pitkä, samoin likaiset kynnet. Lumipuku oli tummunut ja repaleinen. Joukkue muodosti yhteisen lujan toveripiirin, sillä kovat koettelemukset pitkällä mistorikkailla retkillä oli liittännyt meidät vahvasti yhteen katkeamattomin ja näkymättömin sitein.

Paljoakaan en heille tarvinnut käskeä ja selitellä, usein riitti vain muutama sana, merkkikieli oli vaikeissa tilanteissa paras ja ainoa sallittu kieli.

Tiesin, että mieheni pelkäsivät ja vihasivat tätä sotaa, he halusivat vain elää rauhassa ja palata kotiin omiensa luo. Hyvä yhteishenki voitti kuitenkin kaikki vaikeudet.

Pian alkaisi siis hyökkäys, vaihteeksi meille monen joukkueen voimalla. Aikaisemmat hyökkäyksemme olimme aina tehneet yksin, korkeintaan joukkueen voimin erillä muista, varsinaisen rintamalinjan sivustalla ja selustassa.

Ne olivat olleet jännittäviä retkiä. Kerrankin eräs raja-asukki, siviilimies, oli mukana vetämässä meitä kohti Käsnäselän kylän reunaan, lähellä rajan pintaa. Miehellä oli päässä tuuhea, komea karhunkarvainen. Hän oli kotoisin kylästä ja tunsu sen vuoksi hyvin seudun. Mies liikkui pitkin joen uomaa kuin kala

vedessä. Sydän pamppaillen lähestyimme tavoitetta, päätiestä, kun opas äkkiä antoi pysähtymismerkin ja osoitti kädellään kohti pientä kumparetta, jolla venäläinen vartiomies poltteli tupakkaansa.

Yksin hän sitten hiihti hiljaa eteen, vain pienen varmistuksen turvin, ja teki hetkessä selvää vartiomiehestä. Palatessa hänellä oli kasvoilla tyytyväinen ilme...

Kiireesti joukkue tämän jälkeen siirtyi tielle, panssarimiinat asetettiin mataliin kuoppiin ja odotimme paikoillamme tunnista toiseen vihollisen kolonnan tai varmistusvaunujen tuloa. Kyyhötimme kuin yöpöllöt oksilla ja kyllästyimme lopulta kokonaan odottamiseen.

Ehdittyämme sitten vajaan kilometrin päähän tiestä, kuulimme tuon kaivatun räjähdysen...

Eräällä myöhäisemmällä retkellä taivallettuamme jo yli kaksikymmentä kilometriä ja ohitettuamme useita vihollisen korkeita puisia vartiotorneja, jouduimme tekemisiin kavalan latumiinan kanssa. Tällöin irtosi sissi Kolehmaisien jalka hiihtokengän yläpuolelta. Yli puolet joukkueesta oli ennättänyt jo hiihtää miinan yli ennen sen laukeamista. Hätäisesti työnsin hikisin sormin useamman kamfertitabletin miehen suuhun. Poika käyttäytyi urhoollisesti, kunnan sissin tavoin, puristi huulensa tiukasti yhteen ja jaksoi jopa hymyilläkin. Paljas luuntynkä töröttösti iljettävästi vasten valkoista hankea.

Kaksi miestä veti Kolehmaisien sitten ahkiolla tukikohtaamme muun joukkueen jatkaessa matkantekoa kohti päämäärää mieli katkerana, mutta silti päättäväisenä.

Piitsoinojan länsipuolella ylitimme ennen päätiestä ainakin viisi, kuusi varmistuslatua. Jälleen olivat panssarimiinat paikoillaan ja joukkue vaani saalista seisten lumipoteroissa. Tähtitaivas oli yllämme, korpi selkämme takana ja vihollinen tulossa jossain tietä pitkin.

Vihdoin kohtasi kaksi autokolonnaa toisensa kohdallamme ja jälki oli kauhea. Kuului valtava räjähdys, savua tunkeutui kaikkialle ja ruumiinosia lennelti ylitsemme. Valitushuudot olivat karmivia ja pian alkoi raivokas umpimähkäinen molemminpuolinen ammunta. Räjähdysen painealto heitti meidät nurin, mutta onneksi löysimme lopulta kadoksiin joutuneet suksemme. Läheisestä kenttävartiosta tulvi venäläisiä jatkuvana virtana tapahtumapaikalle. Ammunta jatkui ja pian kihisi vihollisia kaikkialla, sekä edessä että sivulla...

Yö kului, vilkaisin kelloani, se näytti nyt viisi ja kaksikymmentä. Jo olikin aika ryhmittää joukkue valmiiksi lähtöasemiin. Muutama oma kranaatti ujelsi matalana yli päitten ja iski jonnekin vihollisen puolelle.

— Mitenkähän he nyt ampuvat, jo näin aikaisin, ajattelin. Viittä vaillehan tuon pienen valmistelun piti vasta alkaa.

Tieuran toiselta puolen kuului samalla voimakasta suksien rapinaa ja hetken kuluttua alkoi kiivas konepistooliammunta.

— Jopas nyt on kumma, puhelin itsekseni. — Käskin alikersantti Koivun tarkistaa ryhmittymisen ja kiihruhdin lähettini kanssa tien suuntaan saadakseni selvän tilanteesta.

Saavuttuamme tielle emme nähneet siellä ketään. Joukot olivat poissa ja ammunnan äänikin loittoni.

Meitä kohti asteli samalla pimennosta esiin kookas mies, joka kysyi minulta kiivaasti:

— Keitä olette, mitä te täällä vielä hiippaillette, miksette ole mukana hyökkäyksessä? Olettehan te lisäksi upseeri, kaiketi vielä joukkueenjohtaja? Mies kaivoi samalla esiin pistoolinsa ja oli tiukan näköinen. Olin kovin hämmästynyt, miehän käyttäytyi mielestäni hyvin omituisesti. Tarkkailin häntä hetken ja huomasin samalla, että edessäni seisoi Kollaan sankari, itse Marokon Kahuu, joka nyt sodan jumalan synkkä ilme kasvoilla uhkasi minua.

— Tulin tänne joukkueeni luota, se on jo valmiiksi ryhmittynyt hyökkäystä varten. Kuulin täällä ammuttavan ja tulin ottamaan selvää tilanteesta. Arvelen, että hyökkäys on lähtenyt liikkeelle, koska en näe täällä lainkaan joukkoja.

— Miksette lähteneet muiden kanssa hyökkäykseen? kyseli Juutilainen edelleen kiivaasti. Pistooli kohosi jo uhkaavasti.

— Hyökkäys alkaa kello kuudelta, niin on meille käsketty. H-hetki on kello kuusi, ja kello on nyt vasta viisi ja viisikymmentä, vastasin rauhallisesti. Kuulun SissiP 4:ään, ja komppanian päällikköni, luutnantti Nordberg, ei ole muuttanut hyökkäyksenä.

— H-hetki oli jo kello viisi ja kolmekymmentä, karjaisi Marokon Kahuu, ja ellette heti hyökkää, animun teidät tai joudutte kenttäoikeuteen. Pistoolinpiippu oli nyt suunnattu kohti rintaani.

Oivalsin tilanteen vakavuuden, käsitin, että Juutilainen jostakin syystä oli hyvin kiihtyneessä mielen-tilassa, ja siksi vastasin nopeasti, mutta rauhallisesti:

— Lähdemme tietenkin heti hyökkäykseen, joukkueeni onkin tähän valmis, tilannehan on nyt aivan toinen...

Erosimme ja kiiruhdin lähettini kanssa joukkueeni luo.

Hiihdimme nopeasti yli aukean ja joukkueen alkiosa oli jo saavuttamassa metsän reunan. Kaikki tuntui luistavan hyvin. Oikealta tien suunnalta kuului koko ajan kovaa konetuliaseiden ammuntaa. Siellä olivat ilmeisesti käynnissä armottomat lähitaistelut. Näky-

vyys oli vielä perin heikko. Samassa avattiin meitä kohti läheltä raivokas tuli usealla aseella. Saimme vastaamme tulta sekä edestä että oikealta, mutta onneksi vihollinen ampui hämärän vuoksi hieman yli. Vastustajia ei näkynyt missään.

Oikealla olevaan naapuriin ei vielä ollut yhteyttä, ainoastaan taistelun melu antoi meille oikean suunnan.

Harkitsin tilannetta ja annoin käskyn jatkaa hyökkäystä suoraan eteenpäin. Kolme omaa poikaa oli jo pelistä poissa, mutta onneksi vain lievästi haavoittuneina. Vihollinen ampui runsaasti räjähtäviä luoteja, jotka räjähtäessään puiden oksissa synnyttivät epämiellyttävän tunteen ja luulon, että olimme saarroksissa.

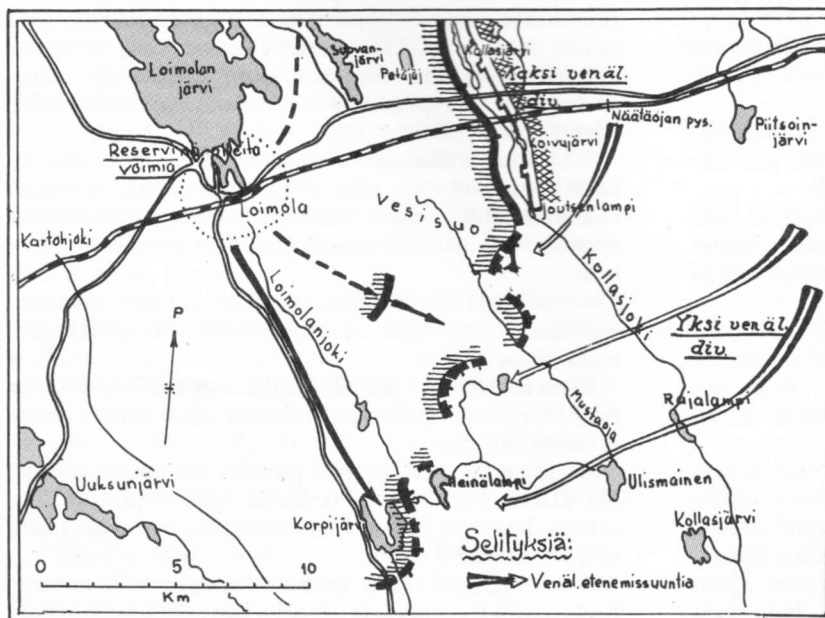
Kaksi konekivääriä teki edessämme jatkuvasti kiusaa. Näimme muutamia kaatuneita ja huomasimme, että vastassamme oli valiojoukko. Osa vihollisista oli mongooloja, ja varustus oli heillä ensiluokkainen ja täysin valkoinen. Sukset, sauvat ja ahkiot oli maalattu valkoisiksi, samoin aseet, lippaat sekä kypärät. Kypärän suojukset olivat valkoista kudosta ja käsi- neet valkoista nahkaa.

Lunta oli tuuheassa metsässä runsaasti toista metriä, mutta väsymys ja kankeus oli poissa. Jääminen paikalleen olisi varmasti koitunut meille tuhoksi. Oli erittäin tärkeää saada k:t nopeasti pelistä pois.

Oikealta toi komppanian päällikön lähetti tiedon tilanteesta tien suunnassa. Se oli vaikea ja erittäin kriittinen. Puolen tunnin aikana olivat sekä komppanian päällikkö että komppanian joukkueenjohtajat kaatuneet tien läheisyydessä. Tieto oli tyrmistyttävä. Ilmoitin lähettelle, että selvitan tilanteen vihollisen kanssa täällä ja tulen tämän jälkeen komentopaikalle. Lähetti poistui ja jatkoimme taistelua.

Pienen kiertoliikkeen jälkeen tuhoosi kolmas ryhmä toisen konekivääreistä, mutta toinen lauloi vielä edessämme. Näimme miten se tulitti kiivaasti suuren kuusen juurella. Ase oli hyvin piilossa, ja hiivimme varovaisesti eteenpäin. Annoin käskyn ryhmälle hyökätä vasemmalta sen kimppuun.

Venäläisten sivustahyökkäys Kollaan rintaman eteläsiivelle Talvisodan lopulla, maaliskuulla 1940



Ulismaisten sisessä vartiossa



Olin lähettini kanssa suoraan konekiväärin edessä, vain vajaan kahdenkymmenen metrin päässä siitä. Näin miten urhoollinen lähettini, nuori sissi Suviaho, joka oli kotoisin Lohjalta, nousi ylös ja yritti konepistoolillaan tuhota pesäkkeen. Hän ehti vain puoleksi pystyyn, kun kuolettava suihku tapasi hänet. Vapaaehtoinen ylioppilas oli antanut kaikkensa isänmaan hyväksi kaukana kotipaikkakunnaltaan. Syöksyin hänen luokseen sitoakseni hänet ja tunsin samalla miten k:n suihku repi lonkkani auki. Kaaduin lumihankeen, tunsin lämpöisen veren valuvan ja kostuttavan vaatteeni. Vähitellen maailma musteni kokonaan, mutta ehdin kuitenkin nähdä, miten eräs lähellä makaava sissi nousi salamana pystyyn ja päästi pitkän sarjan kohti vihollisen k:ta, joka sitten vaiken.

Heräsin ja huomasin makaavani ahkiossa, jota muutama sissi oli vetämässä. Ylitimme ilmeisesti saman aukean, jonka yli olimme aamulla hyökänneet. Taakaupin kuulin taistelunänet vain heikosti. Paha tunne valtasi minut. Sinne taakse jäivät poikani taistelemaan metsässä vihollisia vastaan.

Kaikki oli mielestäni epätoivoista ja sekavaa. Kuka nyt johti joukkuetta? Kuka selvitti tilanteen? Johtajat olivat kaikki poissa. Pitkö tosi uskollisen joukkueeni tuhoutua vailla johtoa ja huoltoa lähellä jo niin rakkaaksi käynnyttä sissitukikohtaamme!

Olisin halunnut nousta ylös ja palata takaisin. Yritin huutaa pojille, jotka vetivät minua, että seis, seis, viekää takaisin, mutta en saanut sanottua sanaakaan.

Olin heikossa kunnossa, olin perin väsynyt, enkä jaksanut tehdä mitään. Vain tuskan ja epävarmuuden tunne voimistui. Odotin kuitenkin pelastusta, en itselleni, vaan pojilleni, omalle joukkueelleni, joka nyt varmasti taisteli epätoivon vallassa. Toivoin pelastusta komppanialle ja kaikille hyökkäykseen osaanottaville pataljoonille. Kunpa he nyt kykenisivät pitämään puolensa, voittaisivat ja pelastuisivat..!

Ahkion keula nousi ja laski epätasaisella aukealla. Pojat vetivät ja nykivät sitä uskollisesti eteenpäin, aina vain eteenpäin, yhä kauemmaksi taistelulentältä kohti suojaisaa joukkosidontapaikkaa.

## HÄIKÄILEMÄTÖN VAKOOJA

SYYSKUUSSA 1933 saapui Tokion Saksan-suurlähetystöön kookas tummaverinen mies. Tuon 37-vuotiaan miehen käytös oli tyyntä ja varmaa, hänestä huokui harkintakykyä ja häikäilemättömyyttä. Mies oli Richard Sorge, vakooja, joka kahdeksan vuoden ajan esitti ilmi tulematta saksalaisen lehtimiehen osaa Neuvostoliiton toimeksiannosta Tokiossa, kaupungissa jossa vakoojia pelättiin enemmän kuin missään muualla. Hänen vehkeilynsä muuttivat toisen maailmansodan kulun.

Aikamme häikäilemättömimmän vakoojan merkillinen elämäntarina on julkaistu kuukauden kirjana Valittujen Palojen helmikuun numerossa.

*Ilmoitus*

## MITÄS MENEVÄT

MUUAN ukkeli kuunteli sodan aikana uutista meritaistelusta. Laivoja on uponnut ja miehiä hukkunut. Tästä ukko saa sanotuksi:

— Niin! Mitäs menevät sinne soutelemaan.

## VAARALLISTA AINETTA

KOMPPANIASSA tislattiin parhaillaan polttopulloista alkoholia, kun komppanianpäällikkö saapui paikalle ja käski kaataa nesteet maahan, koska se aiheuttaa nautittuna sokeutta. Silloin eräs laihialainen sotamies sanoi:

— Herra kapteeni, saanko minä lähettää sen kotiin sokealle veljelleni?

## VIHOLLISPATTERIA TUHOAMASSA

VIHOLLISEN tykkipatteri oli häirinyt joukkojen toimintaa useita päiviä. Tiedettiin suunnilleen, missä patteri oli, mutta se oli niin hyvin naamioitu, etteivät tiedustelulentäjät kyenneet tarkemmin sen paikkaa määrittelemään. Kolme miestä sai lopulta komennuksen ottamaan keinolla millä hyvänsä selkoa vihollispatterin paikasta.

Retki oli hyvin vaarallinen, mutta poikien onnistui tunkeutua vihollisen etuvartioketjun läpi, ja he hiihtelivät yökauden vihollisen puolella. Lopulta he löysivätkin erittäin hyvin naamioidun patterin. Kymmenkunta vihollisen tykkimiestä istui himmennetyn lyhdyn äärellä popsien parhaillaan illallistaan. Pojat määrittivät patterin paikan ja aikoivat lähteä pois, mutta sitten päättivät, että tuhotaan yksin tein koko roska, kun kerran on tultu tänne saakka. Kuusi käsikranaatin täysosumaa teki selvää jälkeä. Kun viholliset oli saatu täten hiljaisiksi, eräs pojista juoksi tykin luo, rikkoi kirveen iskulla sen lukon käyttökelvottomaksi ja sitten lähdettiin nopeasti pakosalle.

Pojat joutuivat kuitenkin olemaan aikamoisessa kuulatuiskussa, ennen kuin pääsivät omiensa luo.

— Tämä haava tuli olkapäähäni juuri siinä rytäkässä, eräs mies kertoi. Ampuivat kahdesta paikasta käsivarsiluun poikki, mutta kyllä tällä kädellä jo taas kivääriä pidellään.

HEIKKI E. WILLMAN

# Seitsentoista- vuotisna hän astui rivihin

OLI helmikuun 20. päivä 1940. Viipuria oli pommitettu jatkuvasti useampia päiviä, kuulakkaat pakkasilmat olivat olleet mitä otollisimpia tällaiseen tehtävään. Siviilitoiminta oli loppumaisillaan. Kaduilla liikkui sotilaiden ohella keltaisella VSS-käsivarsinauhalla varustettuja henkilöitä, ei juuri enää muita. Oli pidetty parhaimpina tyhjentää kaupunki ja niin VSS:läisetkin saivat painua Sisä-Suomeen, mihin kukin halusi mennä. Kotiahan heillä ei ollut siitä oli sota pitänyt huolen. Sukulaiset, isät, äidit, veljet, sisaret, jotka eivät olleet sotahommissa, olivat evakossa. Näin olivat myös tarinamme päähenkilön Esko pojan kohdalla asiat. Eskon äiti ja nuorempi veli olivat evakossa Hämeessä, jossa heillä oli hyvät olot kuin kotona. Isä oli myöskin käymässä siellä mummolassa. Perhettä edusti siis tyhjenevässä Viipurissa vain 17-vuotias Esko. Isä oli ollut tosin koko sodan ajan kaupungissa, hän kun järjesteli konduktöörinä Maaskolan ratapihalla junia kuntoon. Piti asuntonaan muiden rautatieläisten tavoin oluttehtaan kellaria. Siellä isä ja poika myös tapasivat toisiaan. Isä keitti kahvit ja vaihdettiin kuulumisia. Tuntui niinkuin isä olisi ollut ylpeä pojastaan, joka ei ollut luikkinut naisväen mukana evakkoon, vaan jäänyt tänne pommitettuun kaupunkiin. — Isä oli niitä, joita velvollisuus joitakin korkeampia arvoja kohtaan piti kaupungissa, vaikkei siihen olisi ollut pakkokaan. Pojan velvollisuudentunto taas johtui paremminkin iästä ja seikkailunhalusta. Pommitusten välillä Esko käväisi välillä myös kotonaan Kalevankadun varrella. Kylmää ja kolkkoa siellä oli. Tavarat olivat paikoillaan, kukapa niitä olisi vaivautunut viemään, viemistä olisi ollut paljon arvokkaampaakin.

Esko oli VSS-mies, tarkemmin sanottuna sammuusmiehen. Tehtävä tarkoitti sitä, että kun pommituslaivueet olivat tehneet tehtävänsä ja sytyttäneet taloja lohkon alueella, alkoi talojen sammutus. Lohkokeskuksesta lähti komennuskunta eri-ikäisiä miehiä tehtäväänsä täyttämään. Useassa tapauksessa sammuus jäi hyväksi yritykseksi, sillä pakkasta oli usein 20—30 astetta ja letkut jäässä. Vettäkään ei ollut aina saatavissa ja jos olikin, niin mitä tehtiin parilla letkulla, kun kohteita oli monta kertaa enemmän. Tämä olikin paremminkin sellaista "moraalista" sammuttamista, mutta intoa ja uskallusta kyllä riitti.

Helmikuun 20. päivän aamuna Esko pohti neljän hyvän toverinsa kanssa, mihin lähettäisiin. Junien lähtö Viipurista oli silloin jo päättynyt. Joku heistä lausui julki jo jonkin aikaa mielessä kangastelleen ajatuksen: lähdetään sotaan! Siitä tulikin päätös. Joku heistä tiesi, että vastapäätä Viipurin linnaa olisi jonkinlainen toimisto, jossa voi ilmoittautua vapaaehtoiseksi. Joku kavereista oli jo aikaisemmin näin tehnyt ja poistunut seurasta.

Veikko joukostamme oli Eskon parhaita kavereita, jonka kanssa oli yhdessä oltu juhannuksesta lähtien tansseissa ja muualla. Toinen oli Kalevi, vähän kummallisten kompleksien vaivaama isätön poika. Jalmari, edellisen hyvä ystävä ja naapuri, oli kavereista vanhin — 19-vuotias. Hän oli kirjurityyppi, joksi opiskeli samalla siviilissäkin. Matti, 190:n senttinen roteva sankari oli viides joukossa, joka otti nyt suunnan kohti vanhaa linnaa.

Matka kaupungin toiseen laitaan ei sujunut aivan yksinkertaisesti. Pommituksien takia se keskeytyi useampaan kertaan. Pisin viivytys, kolmisen tuntia, vietettiin Pyöreäntornin viereisen talon kellarissa. Komendanttivirastossa, johon illalla nälkäisinä saavuttiin, oli liikennettä kuin postitoimistoissa lapsilisien maksun aikaan. Yleisö oli nyt vain miespuolista. Sotilaita meni ja tuli. Rintamalta risaisissa lumipuvuissa tulleita partaisia ja likaisia jermuja. Siistimmässä vetimissä olivat kai lomalta tai sairaaloista tulevat ja "Summaan" menevät.

Katselimme ovenpielessä ihmeissämme tätä touhua, joka vaikutti hyvin sekavalta. Mutta kaipa siinä oli oma järjestyksensä siinäkin epäjärjestyksessä. Vihdoin joku kersantti tai väpeli kysyi, että mitäs pojat hakevat. Joku joukosta taisi yrittellä jotain asennon tapaista ja selitti:

— Olisimme vapaaehtoisia.

— Jaaha, joo sitten tänne vaan!

Isohko huone, paljon miehiä, useimmalla yläruumis paljaana. Pari valkotakkista herraa, ilmeisesti lääkäreitä. Jono kulki tasaista vauhtia. — Nimi? Ikä?

— Mitä, 17 vuotta? Onko vanhempien suostumus — juu sellainen täytyy olla alaikäisille.

— Ei ole — vanhemmat ovat evakossa, mutta kyllä tästä puhetta on ollut (muunnettua totuutta)

— Kyllä me se lähetetään perästä päin.

— Hyvä on, mutta muistakaakin lähettää.

— Kyllä — varmasti lähetetään. — Sitä ei koskaan lähetetty, eikä sitä senjälkeen ole koskaan kysyttykään.

— Onko ollut mitään tauteja — oletko muuten terve? — Hyvä on — seuraava!

Jono kulki tasaisesti eteenpäin. Jokainen sai kouraansa paperin, jonka mukaan oli ilmoittauduttava 26.2.1940 Kouvolassa Koulutuskeskus 2:ssa. Lisäksi

Kovia kokenut Viipurin ikivanha linnake "Pyöreätorni" jäi sodan aikana yhä ehyeksi



saatiin littera, joka oikeutti matkustamaan rautateillä kotiväen evakkopaikkakunnalle ja sieltä Kouvolaan.

Ja taas olivat kaverukset pimeällä kadulla. Kylläpä se kävi äkkiä ja hienosti. Vanhempien suostumusasia vaivasi hieman nuorta omaatuntoa, ja se oli jo päivällä jonkin verran askarruttanut mieliä. Mutta oikealla asiallahan tässä oltiin, mitäs pikkuseikoista. Oltiin oikeita miehiä, komennuspaperit ja kaikki. Vastaantulevat rintamamiehet tuntuivat jo melkein pä kavereilta — samassa veneessä tässä kaikki ollaan.

Vielä samana iltana alkoi matka kohti Hämettä. Jostain tuli tieto, että Nurmen asemalta lähtee juna. No mitäs tuo — 25 km — nuoret sotilaat. Pakkasta oli 20°, taivas tähdessä. Joka puolella loimusi tulipaloja. Näky oli kaameudessaan vaikuttava. Monta kertaa katse palasi takaisin kaupunkiin, joka hämäläispojasta oli viiden vuoden aikana yrittänyt tehdä karjalaista. Maantie oli täynnä kulkijaa. Vastaan tuli sotilasosasto, hevosta ja autoa. Myös miehiä vakavin kasvoin, sillä Summasta kuului jatkuva taukoamaton jylinä ja taivaanranta punoitti leimahduksista. Mitä mahtoivat nuo vakavakasvoiset vastaantulijat ajatella, sitä ei Esko silloin tiennyt. Mutta runsaan vuoden kulluttua sen tiesi jo hyvin.

Esko ja Jalmari taivalsivat kahden, toiset kaveruksista olivat ottaneet suunnan Savoan. Nurmassa ilmoitettiin, että juna lähteekin Vainikkalasta. Matkaa sinne oli ehkä siinä 10—15 km. Oli aamuyö, nukutti, eikä muutenkaan ollut oikein mukava olo. Pojat kolistelivat tien varressa olevaan maalaistaloon, jonne näkyi menevän muitakin. Lattialla oli pitkin ja poikin nukkumassa ihmisiä, jotka olivat matkalla kohti turvallisempia maisemia. Ei siinä keneltäkään kysyty lupaa, tuskin kukaan sisällä olijoista sitä olisi voinut

Luostarinkatu Viipurissa maaliskuulla 1940





Viipurin vanhanlinnan edessä oleva porttirakennus, jossa sijaitti komendanttivirasto

myöntääkään, vieraita kun luultavasti olivat kaikki. Huoneen perältä löytyi sen verran tilaa, että pian kuului tuvasta kaksi kuorsausvivahdetta lisää.

Iltapäivällä pojat heräsivät, ja matka jatkui. Vainikkalassa ilmoitettiin, että juna lähteekin Simolasta, jonne on matkaa noin 10 km. Lähtihän se sitten vihdoinkin junakin, ei samana päivänä, mutta jo seuraavana ja vei pojat perille.

Esko ei uskaltanut heti puhua sotaan lähdestä, mutta täytyihän sekin asia selvittää, koska määräys oli taskussa. Poika oli pahoillaan etenkin äidin takia, joka otti asian raskaasti. Kun sitävastoin nuoremman veljen silmissä hänen osakkeensa nousivat hyvin korkealle.

Niin ryhdyttiin kunnostamaan varusteita. Ostettiin reppu, parit alusvaatteet, mummo pisti töpinäksi ja kutoi sukat. Talvisodan loppuaikoina kruunu huolehti uusien miestensä varusteista mahdollisuuksien mukaan. Kuvaavaa ajan hengelle oli, että kaikki omaiset ja naapuritkin olivat mukana asiassa. Silloin ei väiteltä eikä lassytelty turhia. Kaikilla oli vain yksi ajatus, kuinka meille ja pienelle maallemme käy tässä kurimuksessa. Kannakselta kuului huonoja uutisia, mutta silti oli aina optimisteja, jotka uskottelivat itselleen ja muille, että pian saadaan tilanne muuttumaan.

Vihdoin astui Esko 26.2. junaan. Tunnelma oli juhlava, olihan poika lähdessä sotaan. Omaisten ja naapurien silmissä oli mummolan kesävieras-pojasta tullut yhdellä iskulla mies.

Kouvola, suurena risteysasemana ja varuskuntapaikkana eli vilkkainta aikaa. Asemalla liikkui monenlaisia junia, sotilasjunia, evakkojunia, tavarajunia, matkustajajunia ja tavattoman paljon ihmisiä. Jossain etelän maissa olisi vastaavassa tilanteessa varmasti vallinnut huuto ja kaaos. Suomalainen ottaa asiat rauhallisesti, hätäilemättä, sellaisena kuin ne ovat edessä.

Kasarmille päin vaelsi miestä, nuorta ja vanhaa. Suomi-äidin viimeiset valtiit — nostoväki oli matkalla. Mukana oli miehiä, jotka vuosia aikaisemmin olivat kutsunnoissa pelanneet niin taitavasti, etteivät olleet joutuneet väkeen. Oli mukana myös miehiä, joiden terveys ei enemminkin ollut parasta luokkaa. Oli miehiä, jotka vuoden -18 tapahtumien tai poliittisten mielipiteittensä johdosta eivät aikaisemmin olleet kelpolisia maan palvelukseen. Niin, ja parrattomia poikia. Nyt piti päästä mukaan, jokin aikaisempi rike tai puute ei ollut tärkeää. Isäntämies, siinä nelissäkymmenissä kertoi, että akat kotikylässä olivat alkaneet sinutella ja ihmetellä! Muuten terve mies, jos nyt pari sormeaa puuttui, eihän tuo mitään! Eikä se mitään haitannutkaan, mukaan pääsi.

Iltapäivällä kokoontui satakunta miestä käsittävä lauma kasarmien kentälle — lauma se oli, vaikka neliriviin kuului väepelin käsky. Väepeli antoi käskyn marssia Kuusankoskelle.

— Hei, lapikasjalkainen, ottakaa kaikkien paperit ja viekää porukka perille. Uusi päällikkömme, tuntien tärkeän tehtävänsä, yritti pitää joukkoa koossa, mutta huonoahan se oli. Niin hänelle kuin muillekin olivat komento- ym. sanat täysin vieraita.

Kuusankosken kansakoulun aidan takaa irvisteli Veikko: — Sieltä taitaa tulla uusia alokkaita — oikein mokuja. Vanha täällä on jo odotellut! — Veikko oli tullut sinne aamupäivällä.

Pihalla jaettiin joukko tupiin, joiksi järjestystä pitävä alikessu niitä kutsui. Nuo tuvat olivat luokkahuoneita, jotka oli rakennettu täyteen kaksikerroksisia lavereita. Lavereita erottivat kapeat käytävät, joiden kautta pääsi sukeltamaan omalle paikalleen. Puulaveri oli jo monen aikaisemman alokkaan ”kiilloittama”. Esko mietti, pannako ainoa huopa alle vai pitääkö peitteenä. Käytäntö osoitti, että se sopi alle patjaksi ja ulsteri peitteeksi, niin oli parempi.

Kun ei mitään erikoisempaa ohjelmaa talon puolesta vielä järjestetty, Esko ja Ville lähtivät tutustumaan paikkoihin. Ketään tuttuja ei näkynyt, mutta illansuussa tuli taas uusia alokkaita. Heidän joukossaan oli kolme muuta entistä ystävää, joten Viipurista lähtenyt joukko oli taas koossa.

Uni ei oikein tahtonut tulla silmään ensimmäisenä yönä. Kaikki oli niin outoa ja uutta. Vieraita kasvoja, vieras tyyli niin puheissa kuin käyttäytymisessä. Joukko oli kirjavaa, kaupunkilaisia puolikengissä ja lierihatuissa, maalta miehiä saappaissa ja sarassa. Joukossa vilahti myös lapikkaita, sellaisia, jotka oli kaksinkerroin käännetty. Ne olivat upseeriköiset vehkeet, olisipa tuollaiset. Oli joukossa muitakin, joita ei nukuttanut. Valvova vaistoaa ja huomaa naapurien kääntelystä ja hengityksestä, nukutaanko siellä vai ei.

Ensimmäinen päivä alkoi herätyksellä ja aamuteellä. Pihalla oli kentäkeittiö, ja sieltä ammennettiin hailakantuntuista vettä, jota kutsuttiin teeksi.

Taas tapahtui lajittelu, nyt eri komppanioihin, Esko joutui konekiväärikomppaniaan. Majoituspaikkana

oli työväentalo, suuren kallion vieressä vastapäätä kirkkoa. Majoitustilat olivat edellisen entisen majoipaikan luokkaa. Salissa vain oli näyttämö, ja sielläkin oli lavereita, joilta oli mukava näköala muuhun saliin.

Nyt alkoi varsinainen koulutus. Kouluttajina toimi res.alikersantteja, jotka oli rintamalta komennettu tähän tehtävään. Lisäksi oli komppanian päällikkö, jona oli suojeluskuntaupseeri, jo vähän vanhempaa ikäluokkaa. Muita viskaaleita ei ollutkaan, jollei oteta lukuun kirjuria, joka tuntui olevan tärkeä mies.

Harjoitus käsitti suljettua — asentoa — lepoa — poistukaa — riviin järjesty — tahdissa mars. Tahti oli verikkaista, tuntui niinkuin jotain olisi odotettu. Alokkaat odottivat kärsimättömästi pääsyä rintamalle — kouluttajat viisaampina odottivat rauhaa. Muutaman kerran päivässä ajettiin porukka metsään ilma-suojaan, sillä vihollisen ilmatoiminta oli erittäin vilkasta. Konekivääreinä oli rautapyöräisiä sotasaalisaseita, joita vedettiin rinnettä ylös ja lasketeltiin alas, niin että kipinät kivistä sinkoilivat.

Eräänä iltana tuli hälytys. Desantteja oli pudotettu johonkin lähetyville. Jaettiin varusteet, lumipuku ja kovia patruunoita. Kiväärit ladattiin ja kahden miehen ryhmissä alkoi partiointi. Esko ja Veikko järjestivät itsensä samaan partioon ja heille annettiin tehtäväksi tutkia maantien suunta. Määräyksen mukaan oli epäilyttäviä henkilöitä tarkkailtava ja tarvittaessa tarkistettava heidän paperinsa. Jos oli pakko, niin sai ampuakin. Tämä oli ensimmäinen tärkeä tositehtävä. Kun lumipukukin oli päällä, se teki jo sotilaaksi, peitihän se siviilivaatteet ja lisäksi oli kivääri olalla kovilla ladattuna. Veljet tassuttelivat pitkin tietä, mutta epäilyttäviä ei näkynyt. Lähetyvillä oli sellainen kahvilapahanen, jollaisilla oli niihin aikoihin kulta-ajat, asiakkaista kun ei ollut puutetta, missä vain oli sotaväkeä. Pojat arvelivat, että jos ne vaikka olisivat tuolla ne desantit. Täytyipä tarkistaa. Mutta perim-

mäisenä syynä kai oli se, että kuppilassa oli iltaisin kylän tyttöjä, ja täytyihän sitä vähän koettaa, olisiko lumipuvulla ja aseistuksella mitään vaikutusta. Eipä ollut ja äkkilähtö tuli muutenkin, sillä sisällä oli komppanian alikessuja ja heille ei voinut näyttäytyä, olihan menossa tärkeä partioitehtävä. Ilta ja yö menivät kävellessä edestakaisin maantiellä, eikä niitä desantteja löytynyt — taisi olla väärä hälytys.

Oli kai sitten kymmenes maaliskuuta kulumassa, kun päällikkö tiedusteli, olisiko halukkaita aliupseerikouluun.

— Kouluun — rintamalle tästä lähdetään!

— Ette vielä pääse, koulutus on kesken.

Aika nopeata touhua, kaksi viikkoa alokkaana ja alettiin jo tehdä herraa. Kukas sitä nyt vapaaehtoisesti, mutta kun määrätään, niin mikäs siinä, eikä rintamallekaan vielä pääse. Niin sitten määrättiin, Esko ja Veikko komennettiin aliupseerikouluun.

Kolmastoista maaliskuuta kokoontuivat valitut ja määrättyt marssille uuteen sijoituspaikkaan. Silloin marssin aikana keskipäivällä kulki jonossa sana — rauha on tullut!

Rauha — se tuntui oudolta sanalta. Ei enää tarvinnut kuunnella surinaa ylhäältä eikä ryömiä puitten alle suojaan. Sota on loppu, mitä täällä nyt sitten enää marssitaan — mennään kotia. Kaikkea tällaista pyöri nuorena päässä. Sen syvällisemmin ei asiaa vielä silloin osannut pohtia.

Illalla uudessa sijoituspaikassa uusi esimies, koulun johtaja, piti jämerän, kauniin puheen. Sota — urhoollinen suomalainen puolustaja — koti — isänmaa — uskonto. Se puhe nosti nuorukaisen rintaa, asialla ollaan oltu ja ollaan edelleenkin.

Asialla oleminen venyikin pitkäksi. Vielä poikasena asialle lähtenyt palasi juuri mieheksi varttuneena lähes viisi vuotta myöhemmin edelleenkin uskoen, että asialla ollaan oltu.

Havin kaupunginosan raunioita Viipurin kaakoisosassa 8.3.40



TALVISODAN neljäs viikko oli alussa. JR 13:n kuudes komppania oli asemassa Summan kylästä itäänpäin olevan Munasuon itäpuolella sijaitsevalla männikkökankaalla. Paikka oli jonkin verran tuttu, koska siinä oli jo toista kuukautta tehty linnoitustöitä.

Monia koviakin taistelupäiviä oli ehditty kokea. Mutta joulun jälkeinen päivä oli pisin, sillä kovaa tulta kesti koko päivän. Jo aamupimeän aikana alkoi vihollisen kova tykistötuli. Sitä kesti useamman tunnin ja sitten yritti sen jalkaväki hyökätä suurella joukolla siinä kuitenkin onnistumatta. Naapureita oli tukemassa hyökkäysvaunujakin, mutta ne palasivat äkkiä takaisin havaittuaan meidän pst.tykkimme. Heidän onnekseen eivät vaunut saaneet osumia. Mutta jalkaväki joutui pakokauhun valtaan sen johdosta, että kivääritulemme oli hyvin kovaa. Vihollinen kärsi tämän takia suurta mieshukkaa. Myös meille tuli melkoisia tappioita, niinkuin sodassa aina tapahtuu.

Saimme kokea vihollisen monenlaisia sotatemppejakin, jollaisia emme olleet ennen nähneet. Se kantoi esille myös pahvista tekemiään valehyökkäysvaunuja. Välillä kovaääniset mäköttivät hyvin ahneesti. Tämä se oli oikein sotaa jos jollakin tavalla. Ilma oli täynnä ruudin sauhua ja 'käryä. Mutta me pojat kestimmme hyvin koko paineen. Olimmehan jo taisteluun tottuneita miehiä. Komppaniamme oli kyllä jo jonkin verran vajaalukuinen, ja varsinkin tämän päivän kato tuntui siinä silminnähtävästi.

Puolenpäivän jälkeen tuli uusi kova tykistökeskitys niskaamme. Kun oli poteron pohjassa mykkyrässä, tuntui aivan kuin maapallo olisi keinahdellut. Sitä seurasi uusi jalkaväen hyökkäys. Oli onni, ettei meille tullut tänä päivänä ollenkaan upseerien menetyksiä. Joulun edellä kaatunut kotkalainen luutnantti Syrjänen ehti olla vain kymmenkunta päivää päällikkönämme, kun jo sai "nikkelihalvauksen". Kun oman pitäjämme mies, reservivänrikki Louhento taas joutui takaisin, pidimme hänestäkin, vaikka hän oli joissakin asioissa pikkumaisen tarkka.

Vasta illan pimetessä loppui tulitoiminta vähitellen. Patruunain hylsyjä oli kasoittain taisteluhaudasamme ja tästä johtuen myös tyhjiä patruunalaatikoita. Kun kulki haudassa, niin hylsytyt pitivät kummaa kalinaa jaloissa. Päällystö kehoittikin keräämään hylsytyt pois, etteivät ne kilisisi jaloissa yöllä, kun vartioidet ja muut miehet kulkevat. Myös piikkilankaeste oli kärsinyt päivän taistelusta. Sen kunnostamista täytyi heti suunnitella, ettei vihollinen hiipisi yöllä vartiomiehen niskaan.

Miesvahvuus oli taistelun jälkeen todellakin vähentynyt. Vainajat oli kannettu heille sopivaan suojapaikkaan, vähän matkaa korsustamme. Siitä ne siirrettiin helposti muonakuskien mukaan, kun nämä joskus tulivat. Vaikeammin haavoittuneet oli kannettu korsuun sidottaviksi ja odottamaan myös kyytiä taaksepäin. Lievemmin haavoittuneet olivat tietenkin itse kävelleet korsulle.

Huomasin olevani yksin ryhmästäni jäljellä. Tunsinkin itseni orvoksi, kun kaikki toverini olivat pois. Täytyikö minun nyt sitten yksin tehdä koko ryhmän työt, johon kuuluin? Ja myös vartioida kaikki yöt. Tämä teki mieleni ensin alakuloiseksi. Mutta jostain oli saatu lisää miehiä, ja miehitys saatiin taas tiivistetyksi entisenlaiseksi, kun myös supistettiin komppanian lohkoa.



YRJÖ KOIVULAHTI

## **Mää haavotuin kans'**



Juuri kun asemissa ruvettiin tätä tiivistysremonttia suorittamaan, lähti sotamies Urho Aaltonen, kotoisin Alastaron kunnan Männistön kylästä, korsulle päin.

— Mihin sinä menet? kysyi joku.

— Mää meen pois vaan, kuului vastaus. Älkää siitä mulle paikkaa varatko, huusi hän vielä mennessään.

Aaltonen oli kooltaan roteva mies. Hänessä oli miehen kokoa tarpeeksi joka suuntaan, ja komea puna oli aina hänen niskassaan ikäänkuin ilmaisemassa miehen hyvinvointia. Mutta hän oli vähäpuheinen, hiljainen luonne. Nauroi kuitenkin mielellään toisten leikki-puheille. Itse ei vaan tahtonut saada puhetta suustaan, niin että sitä sai aina melkein odotella. Hän oli myös rehellinen ja reilu mies joka tavalla, oikein kunnon sotamies ja hyvä toveri kaikille. Teki kaikki työnsä kunnolla. Mutta mitä varten hän nyt lähti korsulle, sitä me ihmettelimme. Emme huomanneet hänessä mitään vikaa, mutta arvelimme, että jotakin oli nyt vinossa. Ja hän sai mennä korsulle päin.

Kun sitten tehtäviltäni ehdin, minäkin menin korsulle. Siellä seisoi Aaltonen hiljaiseen ovipiessä. Tilaa olikin korsussa hyvin vähän, sillä paareilla olevat haavoittuneet tarvitsivat sitä paljon. Lääkintämiehet sitoivat haavoittuneet tärkeysjärjestyksessä, vaikeimmat tapaukset ensin. Kun korsu oli niin täynnä, kaikki toivoivat ajomiesten tuloa, että sairaat saisivat paremman hoitopaikan ja olo tulisi mukavammaksi.

Pääsin sentään minäkin korsun sisälle lämmittelemään. Ahtaan tungoksen läpi tunkeusin peränurkkaan, etten olisi kenenkään tiellä. Sairaat ja haavoittuneet olivat tehneet ilman huonoksi korsussa yhdessä tuoksuvien lääkkeiden kanssa.

Sitominen taisi vihdoin loppua, koska joku lääkintämies kysyi:

— Tulivatko jo kaikki haavoittuneet sidottu? — Ei kuulunut vastausta. — Taisivat siis tulla kaikki sidotuiksi, koska kukaan ei enää puhu mitään, kuului ääni. — Sanokaa, jos joku on vielä sitomatta, että saadaan panna nämä vehkeet pois! Siis ei ole enää haavoittuneita, että tarvitsisi sitoa! Vai onko?

— Juu, mää haavotuun kans', sanoi Aaltonen. — Hänen ryhmänjohtajansa, kersantti Sulo Vanha-Perttula koetti pyrkiä Aaltosen luokse ja kysyi, mihin hän haavoittui? — Aaltonen kääntyi ympäri ja sanoi:

— Mää haavotuun perseeseen, kattos' vaan, veri siältä tulee!

Ja todellakin, sieltä tuli veri. Eikä vallan vähää tullutkaan. Se virtasi pitkin reittä, meni housuihin ja saapasvarteen.

Aaltonen asettui rähmälleen laverin reunalle, ja lääkintämiehet yrittivät sitoa haavaa, vaikka se olikin aika pahassa paikassa.

Monta lievemmin haavoittunutta oli sidottu jo aikaisemmin. He olivat olleet herkempiä valittamaan. Nyt oli Aaltosenkin ilme tyytyväinen, kun hän sai tarvittavan avun. — Toisia näytti tilanne huvittavan, vaikka oltiin näin vakavassa paikassa.

— Mihees mää sit' meen? kysyi Aaltonen, kun sitominen oli suoritettu.

— Etteenpäin si vaan muitten mukana, sanoi joku.

— Mää ajattelin, et' jos se täällä korsusa vaan paranis', sanoi Aaltonen.

Kesällä sitten näin Aaltosen kirkolla kahvila Rauhassa. Sanoi olevansa työssä toisella puolella tietä olevalla meijerillä. Ei hän meijerityöntekijä varsinaisesti ollut, vaan maalaamassa ja muutakin korjausta sanoi siellä tehtävän.

Kun tiedustelin, miksi Aaltonen ei tahtonut sanoa sitä, että oli haavoittunut, hän päästi niin pitkän naurun, että aluksi meinasi tukehtua. Päätin kuitenkin saada asian tietooni ja kysyä sitä niin kauan, että saan vastauksen. Lopulta hän jäykistyi oikein vakavaksi, nähtävästi aikoi vastata jotain, mutta taas tuli pitkä hö-hö-hö-höö. Tulin jo siihen käsitykseen, että jään vastausta vaille, mutta niin ei käynytäkään, sillä ihmeekseni se lopulta tuli.

— Juu näes, sanoi Aaltonen, ei semmosta kehtaisi millään tehdä, että hyville kavereille paljastaa perseensä. Pahat ämmät vain semmosia tekkee, kun ovat jonkulle suuttuneet!



nousuun



**Valmiina nousuun: täysmittainen Pilot filter tulee.** Uusi ja kokonaan toisenlainen American Blend filter-savuke. Ja kuitenkin tuttua täysmittaa. Maksaa vain 1:52. Joka savukkeessa jotakin miesten makuun.

**Pilot filter, täyttä mittaa.** AMER-TUPAKKA OY



Kylä Kyyrölän kannaksella

S.A.-kuva

# Erään tulipesän tuhoaminen

JULIUS JUKONEN

TAMMIKUUN alkupäivinä 1940 oli 4.Pr:n 2. erillinen pataljoona puolustuksessa Kyyrölän kannaksella Oinaalan maastossa. Siitä oli 1. komppanian II joukkue aukealla pellolla eteentyönnettyssä tukikohdassa, jossa oli vain lumesta tehtyjä yhteys- ja taisteluhautoja. Tässä ei nyt sinänsä ollut mitään muuta ihmeempää kuin se, että suomalaisilta oli jäänyt yksi talo vihollisen puolelta polttamatta ja sieltä vanja-poika ampua naksutteli meiltä muutamia miehiä. Niinpä sotamies Kymäläinen Sommeelta sai osuman poskeensa, vänrikki Hakulinen kaulaansa ja komppanian päällikkö, luutnantti Liakka kaatui.

Jokaisen miehen oli haudoissa aina hyvin suojauttava tuon polttamatta jääneen torpan takia ja liikkuttava päivän aikana mitä varovaisimmin.

Laitettiin myös pyyntöjä tykistölle, että se ampuisi tulikeskityksellä tuon torpan hajalle, jotta saataisiin tämä harminpaikka pois päiväjärjestyksestä. Mutta kait ammuksia oli nytkin niin vähän, ettei näin pikkusasiaan niitä liiennyt ja mitään ammuntaa ei kuulunut.

Tukikohdan esimiehenä oleva alikersantti Julius Jukonen Säiniöltä (nyk. Lavialla), joka tätä kertoo, oli myös harmistunut tuosta vanjan tulipesästä. Hän eräänä aamuyönä sitten kysyikin: — Pojat, onko yhtään vapaaehtoista, joka lähtisi mukaan, että yritettäisiin polttaa tuo surman pesä? — Mutta vapaaehtoisia ei ilmestynyt. Sen johdosta Jukonen määräsi Tetrin Pekan Nuoraalta (nyk. Hyvinkäällä) lähtemään mukaansa varmistamaan välimaastoa. Itse hän otti pensapulloja, käsikranaatteja ja kiväärirepaleen, josta oli peräkin rikki, ja sanoi, että jos tämä jää, niin ei tästä vanja paljon hyödy.

Ja niin sitten lähdettiin. Oli harmaa ja kovemman puoleinen pakkanen. Jukonen jätti Tetrin Pekan eikenenkään-maalle varmistukseen, antoi vielä ohjeita ja lähti sitten tervehtimään vanjoja.

Meno oli hidasta ja paksun lumen takia hankalaa. Oli kovasti jännittävää, vaikkakin harvinaisen rauhallista. Jukonen yksityinen laukaus kuului linjoilta, mutta Summankaan suunnalta ei kuulunut mitään tavallisuudesta poikkeavaa, jylinää vain.

Keinoteltuaan itsensä talon pihaan Jukonen totesi, että talosta olivat kaikki ikkunat mäsänä ja vanjan vartiomiehet syvällä montuissaan viettämässä yön pikkutunteja kaikessa rauhassa. He eivät aavistaneet, että "finskipoika" makaa lekotteli paraikaa heidän tarkka-ampujansa alapuolella, talon rappujen vieressä — kaikki aistit valppaina kuunnellen ja suunnitellen, miten olisi parasta toimia.

Nyt täytyi päästä eteiseen, hiljaa hivuttamalla. Väliovi näkyi olevan auki eikä sisältä kuulunut sillä kertaa mitään, mutta vähän ajan kuluttua kuului ylhäältäpäin jotain rapinaa. Siitä päätellen talossa oltiin kotona ja tarkkaan katsottaessa uunin päältä hämötivät heikosti miehen jalat.

Nyt oli jo toimittava — kiväärin laukaus ja mies pudota mätkähti alas, kivääri mukanaan. Kiväärin vaihto äkkiä, pensaa nopeasti lattialle ja seinille sekä tulta vain perään. Kiireinen lähtö ulkorakennuksen suojaan ja tälle rakennukselle myöskin pensaa pullost, tulta taas perään ja niin oli ilotulitus valmis.

Jopa tuli vanja-pojalle kiire, siinä kävi aikamoinen puheen polina ja ilmasta tuli kaikenlaatuista rautaa. Jukonen kiiruhti lumen sisällä ryömien ja madellen omien puolelle.

Niin oli sitten sekin paha tulipesäke poissa pelistä. Vanjalla oli näet aina ollut tarkka-ampuja tuon talon uunin päällä ja sieltä oli aukko meikäläisten taisteluhautoihin päin. Tästä se oli ampua paukutellut meikäläisiä ja saanut monta hyvää miestä taistelukyvyttömäksi.

Tämä oli Jukosen oma-aloitteisuutta ja sitä hänellä oli koko sodan ajan. Hän sai nyt kerrotusta puuhastaan myöhemmin loman. Komppanian päällikkönä oli sillä kertaa luutnantti Jääskeläinen Heinolasta, jossa hän vaikuttaa nykyisinkin...

Tähystyspaikka Oinaalan asemassa Kyyrölän kannaksella



S.A.-kuva



Kansikuva: Taiteilija Tuhkan piirros "Kollaan partio"

## NUMERO 2:n KIRJOITUKSET

A. O. Väänänen: MÄNTYVAARAN TAISTELU 20.12.1939 .....	33
O. Karvinen: POMMITIMME OBOZERSKAJAA .....	36
Vilho Manninen: RAJAMIES — SOTAVANKINA 6. osa .....	39
Otto Kekäläinen: KOIVISTON KAHINOITA .....	43
Aarne Kanerva: KOROHOROJOUKKUE KARHUMÄEN TIELLÄ .....	47
Helge Blomqvist: ULISMAISTEN SISSEJÄ .....	52
Heikki E. Willman: SEITSENTOISTAVUOTISNA HÄN ASTUI RIVIHIN .....	56
Yrjö Koivulahti: MÄÄ HAAVOTUIN KANS' .....	60
Julius Jukonen: ERÄÄN TULIPESÄN TUHOAMINEN .....	63

**Kirjoittajat vastaavat esittämistään  
mielipiteistä**

**Käsikirjoitukset palautetaan vain  
postimaksun seurattessa**

# Nämä ja sadattuhannet muut henkilöt, joukossa suuri määrä lääkäreitä, ovat lakanneet tupakoimasta.

PELKÄSTÄÄN SUOMESSA TUHANNET IHMISET OVAT TEHNEET SAMOIN

MIKSI?

Koska kaikkien maiden tiedemiehet ovat yksimielisesti osoittaneet tupakan vahingollisuuden kaikelle elävälle ja erityisesti ihmisen elimistölle. He ovat selvän numeroin ja tieteellisesti perustelluin tosiasioin selvittäneet, että tupakan kulutuksen lisääntymistä seuraa automaattisesti samanlainen tupakan aiheuttamien sairauksien lisääntyminen: aivan erityisesti tämä koskee keuhkokuoppaa. He ovat myös valittaneet todenneet sen psykologisen otteen, joka pitää tupakointitottumusta yllä kaikissa yhteiskuntapiireissä ja saa nuorison seuraamaan tuhoisaa esimerkkiä.

## Miten he ovat lakanneet polttamista?

On havaittu nikotiinin aiheuttavan veressä muutoksia, jotka panevat tupakoitsijan enemmän tai vähemmän säännöllisin väliajoin tuntemaan nikotiinin tarvetta ja halua polttaa. Erään tabletin — joka muuten maistuu miellyttävältä — avulla tupakoitsijan veri palautuu ennalleen ja nikotiinin tarve sekä halu tupakoida häviävät sitten melkein huomaamatta asteittain ja nopeasti.

Kukaan niistä tuhansista suomalaisista, jotka Nico-Cortyl tablettien avulla ovat päässeet tupakasta, ei enää kaipaa sitä lainkaan: heistä tuntuu kuin he eivät olisi koskaan polttaneetkaan. Ei edes lihomisesta ole pelkoa, koska tupakasta luopuminen tapahtuu pakottomasti eikä tyydyttämättömyyden tunnetta jää jäljelle. Useat lääkärit monessa maassa ovat käyttäneet näitä tabletteja itsekkin eivätkä vain määränneet niitä potilailleen. Lainaamme otteen erästä umpimähkään tuhansien joukosta otetusta kirjeestä, joita eri maiden Tupakoinnin Vastustamiskeskukset (CPAT) saavat päivittäin:

**Tri P. G., Nizza, kirjoittaa:**

"Minun on heti sanottava, että tehtyäni useita hedelmättömiä yrityksiä hopeanitraattia sisältävillä valmisteilla suhtauduin enemmän kuin epäilevästi tulokseen. Saanhan ammatissani joka päivä tiedotuslehtisiä ja näytteitä lääketehaitta ja farmaseuttisilta laboratorioilta, jotka lupaavat "hämästyttäviä" tuloksia. Saavutettuani Nico-Cortylillä täydellisen tuloksen katson moraaliseksi velvollisuudekseni saattaa sen tietoonne ja ilmaista täyden tyytyväisyyteni ja kiitollisuuteni." Ja tässä muutamia otteita meille Suomesta saapuneista saadoista kirjeistä:

Lähetämme Teille takuulla varustettua kokeiluateriaa koskevan tarjouksen, jos lähetätte viipymättä tämän **ILMAISKUPONGIN**

## Ilmaiskupongi n:o 14

Pyydän lähettämään ilmaiseksi tiedot tabletista, joka poistaa nikotiinin tarpeen ja tupakanhimon. Tämä ei **VELVOITA** MINUA mihinkään. Poltan nykyisin .....

Herra

Rouva .....

Neiti

Osoite .....

Lähetetään heti

os. **Tupakan Vastustamisyhdistys r.y., Bulevardi 6, Helsinki 12.**

P.S. Meillä ei ole asianomaisten lupaa julkaista sanomalehdessä ylläolevien kirjeiden lähettäneiden ja muiden C.P.A.T.:lle kirjoittaneiden lääkäreiden nimiä eikä kuvia, mutta valokopiot alkuperäisistä ulkolaisista kirjeistä sekä satojen meille kirjoittaneiden suomalaisten omakätiset kirjeet ovat nähtävänä Tupakan Vastustamisyhdistyksen toimistossa, Bulevardi 6, Helsinki 12.

## MATKAKATISKA

INNOKAS kalamies kapteeni Haka on Itä-Karjalan hyviä kalavesiä muistaen tuonut kotoaan pitkäsiimalaattikon. Äänislinnan aseman tungoksessa tarttuu siitä esille tullut vallaton koukku asemalaiturilla kiirehtivän lotan manttelin liepeeseen. Siimaa on ulkona jo useita metrejä, ennenkuin perässä juokseva kapteeni saa lotan pysähtymään. Kun kapteeni on kontallaan irrottamassa koukkuja, seuraa kiinnostunut matkaseurue tilannetta. Luutnantti Ollila vilkaisee sievään, kasvoiltaan punaiseksi karahtaneeseen lottaan ja tokaisee: "Millainen kala! Minäkin taidan hankkia matkakatiskan."

## HYVIÄ POIKIA

SUISTAMOLAISESTA Juhana talosta oli Talvisodan aikana 4 poikaa rintamalla. Eräänä yönä suunnastaan harhautunut Lemetin mottia huoltava venäläiskone rojautti hevostenmuorin muonaa miltei J:n talon pihaan. Aamulla iäkäs isäntä kehaisee naapureilleen: "On ne vaan ne meidän pojat, kun rintamallaakin muistavat kotiperettä".

# MAANPUOLUSTUSTEHTÄVISSÄ vv. 1939—1940 ja 1941—1945

toiminut Suomen mies ja nainen.

Alkava vuosi on Suomen itsenäisyyden **50-vuotisjuhlavuosi**. Huolehdi siitä, että juhlatilaisuuksissa kannat juuri Sinulle kuuluvia Suomen sotien 1939—1945 muistoristejä. Hankkimalla muistoristin tuet samalla sotainvalidiveljiä.

## TALVISODAN MUISTORISTIT: →



Laatokan mitali



Lapin sodan muistoristi



Länsi-Kannaksen risti



Muolaan risti



Kainuun risti\*



Keski-Kannaksen risti



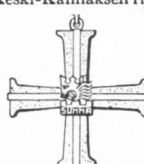
Koiviston risti\*



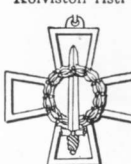
Kollaan risti



Pitkärannan risti



Summan risti



Taipaleen risti



Tolvajärven risti

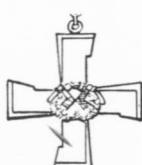
## TALVI- JA JATKOSODAN MUISTORISTIT: →



Läivasto



Rannikkojoukot



Karjalan risti (KARA)



Päämaja



Kotijoukot



Ilmavoimat\*



Sotaratat. muod.\*



Pioneeriristi



Rajajääk. joukot

## JATKOSODAN MUISTORISTIT: →



Itä-Syväriin risti (V AK)



Aunuksen risti (VI AK)



Äänisen risti (VII AK)



Panssaridiv.



1. Divisioona



2. Divisioona



4. Divisioona



5. Divisioona



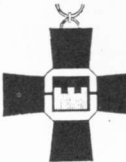
6. Divisioona



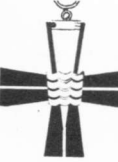
7. Divisioona



8. D (Kolmen k. koukkaali)



10. Divisioona



11. Divisioona



12. Divisioona



14. D (Rukajärven)



15. D, 19. Pr. (Itä-Kann.r.)



17. D (Tammidiv)



18. Divisioona



19. Divisioona



Ryhmä O —RvPr.



3.Pr (Sininen Pr)



15. Pr



Prik K (Porajärvi)



15n Lapin risti

Muistoristeistä suoritetaan lunastusmaksu, jonka ylijäämä käytetään sotainvalidiemme huolto-työhön. Muistoristihakemukset osoitetaan Sotainvalidien Veljesliitolle, muistoristitoimisto, Kasarmik. 34 Helsinki 13. Hakemuksessa on mainittava nyk. siviiliarvo tai -ammatti ja postiosoite, ja siihen on liitettävä oikeaksi todistettu ote sotilaspasista: henkilötieto-osa sotilasarvoineen, sotien aikaisia palvelussuhteita koskevat kohdat, kuten joukko-osastot ja palvelusajat päivämäärineen kussakin erikseen, tehtävät sekä taistelupaikat tai yksiköiden sijoituspaikat. Myönnetty risti lähetetään postienakkona.